

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

KATEDRA PODNIKOVÉHO A EVROPSKÉHO PRÁVA

HLAVNÍ SPECIALIZACE: KOMERČNÍ PRÁVO

VEDLEJŠÍ SPECIALIZACE: MEZINÁRODNÍ PODNIKÁNÍ

NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE:

OBCHODNÍ PODÍL V S.R.O.

vypracovala: Daniela Fuksová

vedoucí práce: JUDr. Miluše Kalinová, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Obchodní podíl v s. r. o.“ vypracovala samostatně. Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v odkazech a v přiloženém seznamu literatury.

V Praze dne 5. ledna 2009

Daniela Fuksová

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především JUDr. Miluši Kalinové, Ph.D., za vedení mé diplomové práce, odborné rady a cenné připomínky.

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. SPOLEČNOST S RUČENÍM OMEZENÝM – STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA ZÁKLADNÍCH INSTITUTŮ.....	3
2.1. SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA.....	4
2.2. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA SPOLEČNOSTI S RUČENÍM OMEZENÝM	5
2.3. ZAKLADATEL SPOLEČNOSTI S RUČENÍM OMEZENÝM.....	6
2.4. ZALOŽENÍ A VZNIK.....	7
2.5. SPOLEČENSKÁ SMLOUVA	8
2.5.1. <i>Náležitosti společenské smlouvy</i>	9
2.6. NÁVRH NA ZÁPIS SPOLEČNOSTI DO OBCHODNÍHO REJSTŘÍKU	11
2.7. ORGÁNY SPOLEČNOSTI.....	12
3. OBCHODNÍ PODÍL VE SPOLEČNOSTI S RUČENÍM OMEZENÝM – OBECNÁ CHARAKTERISTIKA	14
3.1. SPOLEČNÍK A OBCHODNÍ PODÍL	14
3.2. ZPŮSOBY NABYTÍ OBCHODNÍHO PODÍLU	15
3.2.1. <i>Zastavení obchodního podílu</i>	17
3.3. VYMEZENÍ POJMŮ PODÍL A OBCHODNÍ PODÍL	17
3.4. KVANTITATIVNÍ A KVALITATIVNÍ ROVINA OBCHODNÍHO PODÍLU	18
3.5. VLASTNICTVÍ VS MAJITELSTVÍ OBCHODNÍHO PODÍLU	20
3.6. SPOLUMAJITELSTVÍ OBCHODNÍHO PODÍLU	21
3.6.1. <i>Vzájemná solidarita spolumajitelů obchodního podílu</i>	22
3.6.2. <i>Rozhodování spolumajitelů a jejich společný zástupce</i>	22
3.7. OBCHODNÍ PODÍL VE SPOLEČNÉM JMĚNÍ MANŽELŮ	23
4. VZTAH OBCHODNÍHO PODÍLU KE VKLADU SPOLEČNÍKA.....	25
4.1. ZÁKLADNÍ KAPITÁL A VKLAD SPOLEČNÍKA DO ZÁKLADNÍHO KAPITÁLU	25
4.1.1. <i>Peněžité vklady</i>	26
4.1.2. <i>Nepeněžité vklady</i>	26
4.1.3. <i>Správa vkladů a určení správce vkladů</i>	28
4.2. VZTAH OBCHODNÍHO PODÍLU A VKLADU SPOLEČNÍKA	29
5. POVINNOSTI SPOLEČNÍKA SOUVISEJÍCÍ S OBCHODNÍM PODÍLEM.....	31
5.1. VKLADOVÁ (ILAČNÍ) POVINNOST SPOLEČNÍKA	31
5.1.1. <i>Právní následky nesplnění vkladové povinnosti</i>	32
5.1.2. <i>Povinnosti k nepeněžitému vkladu</i>	33

5.2. POVINNOST K PŘÍSPĚVKU DO REZERVNÍHO FONDU A PŘÍPLATKY MIMO ZÁKLADNÍ KAPITÁL	34
5.3. RUČENÍ SPOLEČNÍKA	35
5.3.1. <i>Plnění společníka z titulu ručení a právo regresu</i>	36
6. PRÁVA SPOLEČNÍKA VE VZTAHU K OBCHODNÍMU PODÍLU	38
6.1. PRÁVO NA PODÍL NA ZISKU	38
6.2. PRÁVO NA PŘEDNOSTNÍ PŘEVZETÍ VKLADU PŘI EFEKTIVNÍM ZVÝŠENÍ ZÁKLADNÍHO KAPITÁLU	39
6.3. PRÁVO SPOLEČNÍKA PŘEVÉST OBCHODNÍ PODÍL.....	40
6.3.1. <i>Převod na společníka vs. převod na extranea</i>	41
6.3.2. <i>Náležitosti smlouvy o převodu obchodního podílu</i>	42
6.3.3. <i>Právní účinky smlouvy o převodu obchodního podílu</i>	43
6.3.4. <i>Úplatnost vs. bezúplatnost smlouvy o převodu obchodního podílu</i>	44
6.3.5. <i>Neplatnost smlouvy o převodu obchodního podílu</i>	44
6.3.6. <i>Převod části obchodního podílu rozdělením</i>	45
6.4. PRÁVO SPOLEČNÍKA UKONČIT ÚČAST NA SPOLEČNOSTI	46
6.5. PRÁVO NA PODÍL NA LIKVIDAČNÍM ZŮSTATKU	48
6.6. PRÁVO NA VYPOŘÁDÁNÍ (VYPOŘÁDACÍ PODÍL)	49
6.6.1. <i>Vyloučení společníka ze společnosti soudem</i>	50
6.6.2. <i>Prohlášení konkurzu na majetek společníka</i>	51
7. UVOLNĚNÝ OBCHODNÍ PODÍL	52
7.1. PŘEVOD UVOLNĚNÉHO OBCHODNÍHO PODÍLU	53
7.2. SNÍŽENÍ ZÁKLADNÍHO KAPITÁLU A PŘEVZETÍ UVOLNĚNÉHO OBCHODNÍHO PODÍLU OSTATNÍMI SPOLEČNÍKY	54
7.2.1. <i>Velikost vypořádacího podílu</i>	55
8. PŘECHOD OBCHODNÍHO PODÍLU	56
8.1. DĚDĚNÍ OBCHODNÍHO PODÍLU	56
8.1.1. <i>Vyloučení dědění</i>	57
8.2. PŘECHOD OBCHODNÍHO PODÍLU PŘI NÁSTUPNICTVÍ PO ZANIKLÉ PRÁVNICKÉ OSOBE	58
9. SPORY OHLEDNĚ VYDRŽENÍ OBCHODNÍHO PODÍLU	59
9.1. PRÁVNÍ ÚPRAVA VYDRŽENÍ OBCHODNÍHO PODÍLU	59
10. SHRUTÍ A ZÁVĚR.....	61
10.1. POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY.....	63

1. Úvod

Právní systém České republiky je součástí kontinentálního práva. Jeho podstatu tvoří na rozdíl od angloamerického „*common law*“ právo především ve psané podobě, vydávané příslušnými zákonodárnými či výkonnými orgány k této činnosti pověřenými v rámci jejich legislativní pravomoci. Jiné prameny práva mají pouze subsidiární charakter (zejm. *právo obyčejové*¹). Stejně tak i judikatura soudů není ve své čistě ryzí podobě tradičním pramenem českého práva a ani jím být nemůže. Soudce by měl v kontinentálním systému právo nalézat a ne ho vytvářet. Určitý rozsudek se stává závazným jen pro účastníky individuální soudní kauzy (zásada „*ius dicit inter partes*“²), nevztahuje se však na práva a povinnosti jiných osob a nelze podle něj ani rozhodnout skutkově stejný nebo podobný spor jiných účastníků.

Faktický stav v české soudní praxi je ale jiný. V rámci soustavy soudů se v jednotlivých stupních rozhodují skutkově shodné nebo obdobné případy tímž způsobem, nezávisle na jakékoli dikci ze strany zákona nebo vyšších soudů. Vedle toho též vzniká oficiální *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*, vydávaná Nejvyšším soudem ČR, jejímž obsahem jsou rozhodnutí dovolacích, méně často i odvolacích soudů. Publikací soudních rozhodnutí a stanovisek dává Nejvyšší soud najevo, že i on je považuje za správná, a tak fakticky zajišťuje jednotný výklad zákonů a ovlivňuje další rozhodovací praxi nižších soudů.³ Precedenční právo tak pomáhá nalézat spravedlnost a utvářet větší právní jistotu zejména tam, kde existuje nedokonalost či nejasnost ve výkladu zákonné úpravy nebo určitá diskrepance mezi jednotlivými ustanoveními zákona.

Existující judikatura je významným pramenem pro společenské právo, neméně pak i pro společnost s ručením omezeným a obchodní podíl jejího společníka, který je ústředním tématem této práce. Soudními rozhodnutí se pokusím

¹ Knapp, V. Velké právní systémy. Praha: C. H. Beck, 1996, str. 55

² Knapp, V. Velké právní systémy. Praha: C. H. Beck, 1996, str. 112

³ Eliáš, K. a kolektiv. Kurs obchodního práva, 5. vydání, Praha: C.H.Beck, 2007, str. 67

vyplnit místa, kde zákon hovoří nejasně a která působí v praxi problémy.

Společnost s ručením omezeným je nejhojnější formou podnikání v České republice. Právě obchodní podíl můžeme považovat za jakýsi základní kámen právní úpravy společnosti s ručením omezeným v obchodním zákoníku. Obchodní podíl vymezuje práva a povinnosti jejích společníků, představuje samotnou účast na společnosti. Velmi často se stává předmětem obchodně-závazkových vztahů, například při jeho převodu nebo zastavení.

Cílem této diplomové práce je především popis a zhodnocení právní úpravy obchodního podílu společníka s. r. o. Dále se pokusím upozornit na rozporuplná místa zákonné úpravy obchodního podílu a podat stručný přehled české judikatury, která k dané otázce existuje. Jako úvod do problematiky v první kapitole obecně charakterizují základní instituty společnosti s ručením omezeným.

2. SPOLEČNOST S RUČENÍM OMEZENÝM – STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA ZÁKLADNÍCH INSTITUTŮ

V průběhu roku 2007 vzniklo v České republice celkem 22 057 obchodních společností, což bylo nejvíc za uplynulých pět let. Z celkového počtu nově vzniklých obchodních společností připadlo přibližně 88 % právě na společnost s ručením omezeným (dále též „s. r. o.“).⁴ V listopadu roku 2008 byl počet obchodních společností zapsaných v obchodním rejstříku následující:⁵

veřejných obchodních společností	9 380
komanditních společností	928
společností s ručením omezeným	301 287
akciových společností	26 635
evropských společností	102
evropské hospodářské zájmové sdružení	1
<i>obchodních společností celkem</i>	<i>338 333</i>

Trend zvyšujícího se počtu vznikajících obchodních společností v posledních letech odráží stabilní podnikatelské prostředí v České republice, exportní úspěšnost především na intrakomunitární úrovni a dobré investiční klima (ochrana investic, investiční pobídky).

Není pochyb, že společnost s ručením omezeným je v současnosti nejčastější formou podnikání v rámci právnické osoby. Jedním z důvodů oblíbenosti této právní formy je zcela jistě i fakt, že právní úprava společnosti s ručením omezeným představuje spojení výhod, se kterými se setkáváme u společností osobních a u

⁴ Statistické údaje internetového serveru České kapitálové a investiční agentury <http://www.cekia.cz> a internetového serveru Administrativního serveru ekonomických subjektů [online]. [cit. 8. listopadu 2008]. Dostupný z WWW: <http://www.info.mfcr.cz> (ARES – ekonomické subjekty)

⁵ Internetový server Ministerstva financí ARES – ekonomické subjekty [online]. [cit. 8. listopadu 2008]. Dostupný z WWW: <http://www.info.mfcr.cz>

společnosti akciové. Zakládá se často pro účely malého a středního podnikání, pro společníky znamená osobní účast na podnikatelské činnosti současně s omezeným rizikem vlastní majetkové újmy v případě dlouhodobě neúspěšného hospodářského výsledku. Podnikání prostřednictvím s. r. o. tolik neohrožuje osobní majetek společníků, jako je tomu při neomezeném ručení v případě podnikání fyzické osoby (příp. sdružení fyzických osob) nebo u osobních společností.

2.1. Současná právní úprava

Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník (dále též „ObchZ“), v § 56 odst. 1 přisuzuje společnosti s ručením omezeným statut *obchodní společnosti*. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále též „OZ“), přiřazuje obchodní společnosti jako *osoby právnické* obecně pod § 18 odst. 2 písm. a), společnost s ručením omezeným je tedy sdružením fyzických nebo právnických osob (občanský zákoník je *lex generali* k obchodnímu zákoníku).

Společnost s ručením omezeným je právnická osoba, která je založena za účelem podnikání, je tedy i *podnikatelem* ve smyslu § 2 odst. 2 ObchZ. Lze ji však založit i za jiným účelem než podnikání (např. za účelem poskytování humanitární pomoci⁶). I v tomto případě však hovoříme o společnosti s ručením omezeným jako o podnikateli. Nehledě na to, co je předmětem činnosti dané společnosti s ručením omezeným, bude jako právnická osoba zapsaná v obchodním rejstříku, tudíž je i tak podnikatelem ve smyslu obchodního zákoníku. Sama osoba společníka ovšem statut podnikatele nezískává, je jím pouze a jedině sama společnost. Společnost s ručením omezeným je uměle vytvořený subjekt, který svým vznikem (zápisem do obchodního rejstříku) získává *právní subjektivitu a způsobilost k právním úkonům*. Může nabývat majetku, kterým odpovídá za porušení svých povinností v obchodně závazkových vztazích, a to v celé jeho výši.

Na společnost s ručením omezeným se vztahuje zejména obecná úprava společná všem obchodním společnostem, která je obsahem části druhé, Hlavy první

⁶ Bartošíková, M., Štenglová, I. Společnost s ručením omezeným. Praha: C.H.Beck, 2006.

obchodního zákoníku (ustanovení § 56 až § 75 ObchZ). Samostatně je upravena v Hlavě I, Dílu IV. Tato speciální úprava má podle obecného výkladového pravidla *lex specialis derogat lex generali* přednost před úpravou obecnou. Některá jednotlivá ustanovení v tomto Dílu výslovně odkazují na aplikaci občanského zákoníku a také na ustanovení z části upravující akciovou společnost, z čehož můžeme vyvodit podobnost obou společností. Závazkové vztahy vznikající mezi zakladateli, společníky navzájem a mezi společníky a společností jakož i některé další vztahy uvedené v § 261 ObchZ se řídí částí třetí obchodního zákoníku.

2.2. Obecná charakteristika společnosti s ručením omezeným

V souladu s § 105 odst. 1 obchodního zákoníku můžeme definovat společnost s ručením omezeným jako společnost, jejíž základní kapitál je tvořen vklady společníků a jejíž společníci ručí za závazky společnosti až do doby, dokud nebylo zapsáno splacení *všech vkladů v plné výši základního kapitálu* do obchodního rejstříku. Společnost s ručením omezeným je většinou označována za *společnost kapitálového typu*. Někteří autoři⁷ se však kloní k označení *společnost smíšeného typu*. Je tomu tak proto, že právní úprava s. r. o. je v podstatě kombinací typických prvků společnosti kapitálové s několika prvky, které najdeme u společnosti osobní. Za charakteristické prvky společnosti s ručením omezeným můžeme považovat:⁸

- povinnost vytvoření základního kapitálu v minimální výši 200 000 Kč,
- povinnost společníka ke vkladu v minimální výši stanovené zákonem na 20 000 Kč,
- existence jediného obchodního podílu spojeného s konkrétní osobou společníka, jehož výše se zpravidla odvozuje od výše vkladu do základního kapitálu,
- omezenou možnost převodu obchodního podílu, která má zabezpečit

⁷ například Eliáš, K. Společnost s ručením omezeným. Praha: Prospektum, 1997, str. 16

⁸ srov. Dvořák T.: Společnost s ručením omezeným, 3. přepracované vydání, ASPI, Praha 2008, str. 11

určitou míru stability společnosti a jejího obchodního vedení,

- zákonem daná pevná struktura orgánů společnosti (tvorba orgánů společnosti, jako je valná hromada, dozorčí rada či jednatel, příp. jednatelé),
- princip vázané účasti společníka ve společnosti (změna osoby jednoho ze společníků v případě převodu nebo přechodu obchodního podílu je možná, aniž by to mělo vliv na samotnou existenci společnosti. Tento princip také odráží fakt, že společník nemůže jednostranně ukončit svou účast ve společnosti, stejně tak ani společnost nemůže jednostranně vypovědět účast jednomu ze společníků, až na výjimky).

Základní charakteristikou osobní společnosti je také skutečnost, že se společníci osobně účastní na obchodní činnosti společnosti a rozhodují ohledně záležitostí spojených s jejím každodenním chodem. Společník s. r. o. k tomu ze zákona povinen není, avšak právní úprava společnosti s ručením omezeným určitou míru jeho osobní účasti na podnikání evidentně předpokládá. Právě tento fakt odlišuje společnost s ručením omezeným od čistě kapitálové akciové společnosti, kde se akcionáři na vedení společnosti ani na rozhodování fakticky nepodílejí. Tato činnost je svěřena do rukou placených manažerů, kteří nemají ve společnosti majetkovou účast. Ti jsou následně řízeni a kontrolováni orgány za takovým účelem zřízenými.

2.3. Zakladatel společnosti s ručením omezeným

Zakladatelem společnosti může být jak osoba fyzická, tak právnická. Obchodní zákoník se nezmiňuje o tom, zda musí mít osoba zakládající společnost plnou způsobilost k právním úkonům, ale jelikož založení společnosti je právním úkonem, logicky je tato způsobilost pro jeho platnost nutná. Fyzická osoba ji zpravidla nabývá osmnáctým rokem věku. Způsobilost k právním úkonům právnické osoby souvisí s její právní subjektivitou, která je založena jejím vznikem. O zakladatelích společnosti s ručením omezeným obecně platí zejména následující skutečnosti:

- Společnost může být založena i jediným zakladatelem, maximální počet

zakladatelů i společníků je stanoven na padesát.

- Zakladatelem může být i osoba zahraniční (fyzická osoba s trvalým bydlištěm nebo právnická osoba se sídlem mimo území České Republiky).
- Jednočlenná společnost s ručením omezeným nemůže být jediným zakladatelem další s. r. o. Jedná se o tzv. *zakázané zřetězení společností*.
- Fyzická osoba může být jediným zakladatelem či společníkem maximálně ve třech společnostech s ručením omezeným (právnické osoby se takové omezení netýká).
- Řada dalších omezení se dotýká především některých podnikatelských korporací vytvořených podle zvláštních právních předpisů (banky, penzijní fondy, investiční společnosti, investiční fondy, zajišťovny, pojišťovny a stavební spořitelny).⁹

Z obchodního zákoníku plyne, že zakladatel může učinit právní úkon založení společnosti také prostřednictvím třetí osoby, podobně jako společník může k výkonu práv a povinností spojených s obchodním podílem pověřit plnou mocí třetí osobu. Tudíž i osoba, která ještě zletilosti nenabyla, může být zakladatelem (společníkem) v s. r. o. (např. když dědic zemřelého společníka je nezletilé dítě). Stejně tak i právní úkony spojené s chodem společnosti (např. hlasování na valné hromadě) za něj činí osoba, která je jeho zákonným zástupcem za předchozího souhlasu opatrovnického soudu (např. rodič, soudem určený opatrovník či poručník).

Jiný případ nastává, byla-li zletilá osoba způsobilosti k právním úkonům částečně či úplně zbavena, a to rozhodnutím soudu na základě právních skutečností určených v § 38 občanského zákoníku. Právní úkony za něj pak může za určitých podmínek činit soudem ustanovený opatrovník.

2.4. Založení a vznik

Může se zdát, že tyto dva pojmy mají stejný význam a že jde o jednu a tutéž

⁹ Dvořák, T. Společnost s ručením omezeným, 3. přepracované vydání, Praha: ASPI a.s., 2008. str. 56

právní skutečnost. Obchodní zákoník však okamžik založení a vznik obchodní společnosti důsledně rozlišuje. Založení společnosti jejímu vzniku předchází a bez platného založení společnosti by ke vzniku ani dojít nemohlo. Proces samotného zakládání můžeme rozdělit do několika fází:

- sepsání společenské smlouvy (zakladatelské listiny),
- splacení vkladů v minimální výši 30 % každého peněžitého vkladu v celkové částce alespoň 100 000 Kč, předání nepeněžitých vkladů ustanovenému správci vkladu (v případě jednočlenné společnosti musejí být v plné výši splaceny peněžité i nepeněžité vklady),
- získání podnikatelského nebo jiného oprávnění,
- doložení právního důvodu sídla (písemné prohlášení vlastníka nemovitosti, bytu nebo nebytového prostoru, kde jsou prostory určené k podnikání umístěny, případně prohlášení osoby oprávněné nemovitostí, bytem nebo nebytovým prostorem jinak nakládat, že s umístěním souhlasí),
- podání návrhu na zápis do OR u příslušného Rejstříkového soudu.

2.5. Společenská smlouva

První fází založení společnosti s ručením omezeným je *sepsání společenské smlouvy*. Společenskou smlouvu můžeme charakterizovat jako dvoustranný či vícestranný právní úkon, který zavazuje společníky i společnost k určitému dlouhodobému způsobu chování, jenž je podřízen účelu, pro který byla společnost zakládána.¹⁰ V případě jediného zakladatele nahrazuje společenskou smlouvu *zakladatelská listina*. Zakladatelé čili potenciální společníci, kteří jsou fyzickými osobami, podepisují společenskou smlouvu osobně na důkaz toho, že s celým jejím obsahem byli seznámeni a souhlasí s ním. Pokud je zakládajícím společníkem právnická osoba, podepisuje společenskou smlouvu člen či členové statutárního orgánu s oprávněním jednat jejím jménem (např. jednatel, členové představenstva).

¹⁰ Pokorná, J. Několik úvah o předkupním právu k obchodnímu podílu ve společnosti s ručením omezeným. Právo a podnikání č. 11, 1994.

Údaje, jak a kdo je oprávněn jednat jménem společnosti, jsou zapsány v obchodním rejstříku a tyto osoby se musí shodovat, jinak by mohla být smlouva prohlášena za neplatnou.

Zakladatelé též mohou právní úkon založení a podpisu smlouvy svěřit osobě k tomu zmocněné. Zmocněnec jedná na základě úředně ověřené, jemu udělené písemné plné moci. V té musí být jasně a výslovně uvedeno, že osoba v ní uvedená je zmocněná právě k uzavření té konkrétní společenské smlouvy. Podpis zmocněnce musí být úředně ověřen a tato plná moc se také stává přílohou společenské smlouvy.

Společenská smlouva a stejně tak i zakladatelská listina společnosti s ručením omezeným musí být uzavřena písemně a musí mít *formu notářského zápisu*. Notářský zápis vyhotoví notář na základě podkladů a skutečností, které mu sdělí a doloží zakladatelé či jejich právní zástupci. Pokud zakladatelský dokument (společenská smlouva nebo zakladatelská listina) nemá tuto formu, je neplatný.

Společnost je založena k datu účinnosti smlouvy v ní uvedené (datum založení není shodné s datem vzniku společnosti, ale předchází mu). To samozřejmě předpokládá platnost společenské smlouvy. Platnosti nabývá ke dni podpisu posledního ze zakládajících společníků. Návrh na zápis společnosti s ručením omezeným do obchodního rejstříku podávají všichni její jednatelé bez ohledu na to, zda jednají za společnost společně anebo každý zvlášť (§ 112 ObchZ). Společnost vznikne dnem zápisu do obchodního rejstříku, který má konstitutivní účinek (§ 62 odst. 1 ObchZ).

2.5.1. Náležitosti společenské smlouvy

Obsahem společenské smlouvy jsou především ujednání týkající se zakládání společnosti a vzájemných vztahů týkající se jejich budoucích společníků. Tyto náležitosti lze rozdělit obecně do dvou skupin. První skupinu tvoří ty, které výslovně obchodní zákoník stanoví v § 110 odst. 1 za *náležitosti podstatné* a bez kterých by společenská smlouva byla neplatná a ani společnost by nemohla platně vzniknout. Rejstříkový soud by v takovém případě musel návrh na zápis do obchodního rejstříku

zamítnout a společnost by tudíž ani nevznikla. Došlo-li by však k zápisu do obchodního rejstříku i přesto, že byla společenská smlouva z důvodu chybějících podstatných náležitostí neplatná, nelze takto vzniklou společnost zrušit a nelze se domáhat určení, že společnost nevznikla (§ 68 ObchZ). V případech stanovených zákonem však může soud prohlásit společnost za neplatnou (§ 68a ObchZ). Mezi tyto podstatné náležitosti patří:

- firma a sídlo společnosti (skutečné sídlo společnosti)
- určení společníků, a to uvedením obchodní firmy nebo názvu a sídla právnické osoby nebo jména a bydliště fyzické osoby
- předmět podnikání (činnosti, pokud je společnost založena za jiným než podnikatelským účelem – např. charitativní činnost)
- výši základního kapitálu a výši vkladů všech společníků, lhůty a způsob splácení vkladů
- jména a bydliště prvních jednatelů a způsob, kterým jednají za společnost (každý jednatel je oprávněn jednat sám, popřípadě jednají společně)
- jména a bydliště prvních členů dozorčí rady (jen v případě, že se zřizuje)
- určení správce vkladu (jeden ze zakladatelů, případně banka)
- jiné údaje, které stanoví zákon (např. údaje o rezervním fondu dle §124 ObchZ a o předmětu nepeněžitého vkladu dle §109 odst. 3 OBCHZ)

V podnikatelské praxi obvykle obsahuje společenská smlouva obchodních společností řadu dalších ujednání, které se zakladatelé dle vlastního uvážení rozhodnou v zakladatelském dokumentu upravit, i když jim zákon takovou povinnost neukládá. Zakladatelé se tak snaží předejít nesrovnalostem, které by mohly za života společnosti vzniknout a působit tak nechtěné komplikace jejím společníkům. Jde o skupinu *fakultativních (nepodstatných) náležitostí*, které zákon ponechává na libovůli jejích zakladatelů. Skutečnost, že je společenská smlouva neobsahuje, automaticky nezakládá její neplatnost. Prvním druhem jsou tzv. *obvyklé náležitosti smlouvy*, na

které obchodní zákoník ve svém znění přímo odkazuje dispozitivním ustanovením.¹¹

Zakladatelé si mohou poupravit zejména tyto náležitosti:

- údaj o tom, že společnost sepíše stanovy (§ 110 odst. 2 ObchZ)
- zřízení dozorčí rady a jmenování jejich členů (§ 137 ObchZ)
- jiný způsob určení výše obchodního podílu než ten, který stanovuje zákon, vyloučení možnosti rozdělit obchodní podíl (§ 114 odst. 1 a § 117 odst. 2 ObchZ)
- omezení převoditelnosti obchodního podílu na jiného společníka případně i na extranea (§ 115 odst. 1 ObchZ)
- vyloučení dědění obchodního podílu (§ 116 odst. 2 ObchZ), vyloučení přechodu obchodního podílu na právního nástupce v případě zániku společníka, jež je právnickou osobou (§ 116 odst. 1 ObchZ)
- způsob výplaty vypořádacího podílu (§ 61 odst. 2 ObchZ)
- způsob rozdělení zisku (§ 123 odst. 1 ObchZ)
- způsob usnášení valné hromady (§ 127 odst. 1 až 4 ObchZ)

Do zbytkové skupiny *nahodilých náležitostí smlouvy* můžeme zahrnout zbývající ujednání, které zakladatelé dobrovolně upravili ve společenské smlouvě, ač je zákon výslovně neuvádí ani v podobě dispozitivní normy. Nepovinné náležitosti smlouvy nesmí však být v rozporu se zákonem ani s dobrými mravy, jinak by byla smlouva v těchto určitých bodech neplatná.

2.6. Návrh na zápis společnosti do obchodního rejstříku

Návrh na zápis společnosti do obchodního rejstříku musí být podán k příslušnému rejstříkovému soudu, kterým je soud, v jehož obvodu je obecný soud zapisované právnické osoby. Obecným soudem v rejstříkových věcech je vždy krajský soud (Městský soud v Praze pro Prahu a Středočeský kraj, Krajský soud (KS)

¹¹ Např. Dvořák, T. Společnost s ručením omezeným, 3. přepracované vydání, Praha: ASPI a.s., 2008.

v Českých Budějovicích, KS v Plzni, KS v Ústí nad Labem, KS v Hradci Králové, KS v Brně a KS v Ostravě).

Podání návrhu na zápis se uskutečňuje *jménem všech zakladatelů*, a to nejpozději do 90 dnů od založení společnosti nebo od doručení živnostenského průkazu nebo jiného podnikatelského oprávnění. Návrh má speciální, zákonem předepsanou formu.

Přílohy návrhu na zápis do obchodního rejstříku tvoří kromě společenské smlouvy nebo zakladatelské listiny například:

- oprávnění k podnikatelské činnosti, je-li společnost založena za účelem podnikání,
- prohlášení správce vkladu s úředně ověřeným podpisem,
- potvrzení banky, že byl na účet složen základní kapitál,
- písemné prohlášení vkladatele s úředně ověřeným podpisem podle § 60 odst. 1 obchodního zákoníku, je-li nepeněžitým vkladem nemovitost,
- doklady o sídle, zejména písemné prohlášení majitele nemovitosti, že souhlasí s tím, že se prostory budou využívat jako sídlo společnosti a výpis z katastru nemovitostí.

Společnost vzniká ke dni zápisu do obchodního rejstříku. Tímto získává právní subjektivitu a může nabývat práva a povinnosti, vlastním jménem se zavazovat a být účastníkem soudního nebo jiného řízení. Vklady společníků se stávají majetkem společnosti a společnost s ním může od okamžiku vzniku volně disponovat.

2.7. Orgány společnosti

Nejvyšším orgánem společnosti je *valná hromada*, která řeší fundamentální otázky, týkající se činnosti společnosti s ručením omezeným. Všichni společníci mají ze zákona právo účastnit se valné hromady, hlasovat na ní a tím se podílet na

rozhodování o osudu společnosti. Její působnost je vymezena § 125 ObchZ. Zákon výslovně uvádí záležitosti, které patří do její působnosti vždy (§ 125 odst. 1 písm. a) až m)). Dále je stanoveno, že společenská smlouva může upravit další otázky, o kterých valná hromada rozhoduje. Valná hromada si může vyhradit rozhodování věcí, které jinak náleží do působnosti jiných orgánů společnosti.

Valná hromada je usnášení schopná, jsou-li přítomni společníci vlastníci alespoň polovinu všech hlasů (každý společník má jeden hlas na každých 1.000 Kč svého vkladu (nestanoví-li společenská smlouva jinak). Společenská smlouva může stanovit i vyšší počet hlasů. Valná hromada rozhoduje alespoň prostou většinou. Zákon nebo společenská smlouva stanoví případy, kdy je zapotřebí vyšší počet hlasů.

Statutárním orgánem je *jednatel*, může však být ustaveno i víc jednatelů. Je-li jednatelů více, každý z nich je oprávněn jednat jménem společnosti, a to samostatně, pokud není stanoveno jinak. Jakékoli omezení jednatelského oprávnění učiněné společenskou smlouvou, valnou hromadou nebo stanovami má účinky pouze uvnitř společnosti, vůči třetím osobám je plně účinné. Jednatele jmenuje valná hromada z řad společníků nebo i jiných fyzických osob.

Jednatelům náleží obchodní vedení společnosti. V případě více jednatelů se vyžaduje k přijetí rozhodnutí souhlas většiny jednatelů, i zde se však může společenská smlouva odchýlit od zákonné úpravy.

Fakultativním orgánem společnosti s ručením omezeným je *dozorčí rada*, které náleží funkce kontrolní. Zřizuje se pouze v případě, stanoví-li tak společenská smlouva.

3. OBCHODNÍ PODÍL VE SPOLEČNOSTI S RUČENÍM OMEZENÝM – OBECNÁ CHARAKTERISTIKA

3.1. Společník a obchodní podíl

Všichni zakladatelé společnosti s ručením omezením se zápisem společnosti do obchodního rejstříku stávají jejími společníky. Slovo *společník* je v obchodním zákoníku zejména v souvislosti se společností s ručením omezeným hojně používané, ovšem sama osoba společníka v zákoně výslovnou definicí postrádá, ani v odborných publikacích není zcela jasně společník nějakou definicí vymezen. Logicky lze vyvodit, že osoba společníka má určitý právní vztah k obchodnímu podílu. Tento vztah je zákonem označován jako *majitelství*.¹² Konkrétní osoba (společník), příp. několik osob (spolumajitelé) jsou ve spojení s konkrétním obchodním podílem a naopak. Obchodní podíl přináší svému majiteli (příp. spolumajitelům) účast na společnosti v podobě práv a povinností vůči ní a tudíž zakládá samotnou existenci společníka. Obchodní podíl je tedy nepochybně klíčovým pojmem společnosti s ručením omezeným, někteří autoři ho dokonce označují za jakýsi *ústřední institut* právní úpravy s. r. o.¹³

Společník je osoba, která je *jediným majitelem obchodního podílu* konkrétní společnosti s ručením omezeným, jehož prostřednictvím vykonává účastnická práva a povinnosti s ním spojená. Údaje o osobě společníka a výši jemu náležícímu obchodního podílu a případné změny v těchto údajích se zapisují do obchodního rejstříku a do seznamu společníků, který vedou jednatele společnosti (§ 118 a § 135 ObchZ). Jestliže nastane situace, kdy dojde k *uvolnění obchodního podílu*, přechází tento ze zákona na společnost. Práva a povinnosti spjatá s obchodním podílem nezanikají, ale sama společnost nemůže vykonávat práva náležící společníkovi (§ 113 odst. 5 a 6, § 120 odst. 2 ObchZ).

¹² Dvořák T, Společnost s ručením omezeným, 3. přepracované vydání, str. 97 „Obchodní podíl je však jinou majetkovou hodnotou a jako takový je v majetku, nikoli ve vlastnictví...”

¹³ Eliáš, K. Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným. Bulletin advokacie č. 8, 1996.

Na rozdíl od osobních společností, účast ve společnosti s ručením omezeným, kterou obchodní podíl představuje, není spojena s jedinou osobou natrvalo, může se ale během existence společnosti měnit, vždy ale v mezích zákona a v rámci toho, co společenská smlouva dovolí. Například tak smrtí jednoho ze společníků nedochází k zániku celé společnosti, a to ani v případě jediného společníka se stoprocentní účastí. *Obchodní podíl totiž přejde na právního nástupce zaniklého společníka* (např. dědice, nástupnické společnosti). Zakladatelé se ale mohou ve společenské smlouvě dohodnout a možnost přechodu či převodu obchodního podílu v mezích zákona vyloučit. U jednočlenné společnosti je vyloučení přechodu na právního nástupce zakladatelskou listinou zákonem zakázáno, proto nemůže ztrátou jediného společníka jednočlenná společnost s ručením omezeným zaniknout (smrtí fyzické osoby nebo zánikem právnické osoby, která je jejím jediným společníkem).

3.2. Způsoby nabytí obchodního podílu

Společníkem je automaticky zakladatel společnosti po jejím vzniku, existují ale i další způsoby, jak se jím lze stát. Autoři odborných publikací většinou dělí způsoby *nabytí účastenství* na společnosti s ručením omezeným na *originární* a *derivativní*.¹⁴ Za originární způsob nabytí obchodního podílu lze považovat:

- Vznik účasti ve společnosti s ručením omezeným vložení určitého vkladu do základního kapitálu při jejím vzniku. Zápisem společnosti do obchodního rejstříku se zakladatelé stávají společníky a nabývají obchodních podílů (v době před vznikem společnosti obchodní podíl fakticky neexistuje).
- Přijmutím závazku k novému vkladu při efektivním zvýšení základního kapitálu. Tento závazek může přijmout již stávající společník, pak se počet společníků ve společnosti nemění. Přistupuje-li do společnosti *extraneus* (třetí osoba, která doposud není společníkem), dojde ke zvýšení celkového

¹⁴ toto označení např. Bartošíková, M., Štenglová, I. Společnost s ručením omezeným. Praha: C.H.Beck, 2006 str. 64 a násled., nebo Dědič, J., Kunešová J. Společnost s ručením omezeným: z právního a účetního pohledu. Praha: Polygon, 1999.

počtu společníků. S přistoupením třetí osoby do společnosti musí navíc souhlasit valná hromada a současně je třeba písemného prohlášení extranea, že přistupuje ke společenské smlouvě. Poskytnuté vklady se stávají součástí základního kapitálu, jehož hodnota se navyšuje. Mění se též poměry jednotlivých obchodních podílů (neobsahuje-li společenská smlouva jinou metodiku určení výše obchodních podílů).

Za derivativní způsob, tj. nabytím obchodního podílu od právního předchůdce (právní nástupnictvím neboli *sukcesí*), bývá označováno:

- nabytí obchodního podílu na základě smlouvy o převodu (*singulární sukcese*),
- právním nástupnictvím po zániku společníka při přechodu obchodního podílu (*univerzální sukcese*),
- nabytí obchodního podílu na základě § 113 odst. 5 a 6 ObchZ, kdy předtím v zákonem daných případech obchodní podíl přešel na společnost.

Převod má většinou charakter smluvního vztahu a uskutečňuje se na základě úplatné či bezúplatné smlouvy o převodu obchodního podílu, což je zvláštní smluvní typ upravený v § 115 odst. 3 ObchZ. Přechodem může obchodní podíl nabýt fyzická osoba, na základě závěti též právnická osoba, zděděním po zemřelém společníkovi anebo v důsledku právního nástupnictví při zániku původní právnické osoby, která byla společníkem.

Údaje o změně v osobě společníka (jméno resp. firma, bydliště resp. sídlo) se zapisují jak do obchodního rejstříku, tak i do vedeného seznamu společníků. K povinnosti provést změnu jsou zavázáni jednatelé společnosti. Ke všem uvedeným způsobům nabytí obchodního podílu se budu jednotlivě věnovat v následujících částech mé práce.

3.2.1. Zastavení obchodního podílu

Obchodní podíl se může stát *předmětem zástavního práva*. Zastavení obchodního podílu je upraveno v obchodním zákoníku v § 177a jako *lex specialis* k ustanovení § 152 a násl. OZ. Zástavní právo splňuje dvě funkce, a to zajišťovací a uhrazovací. Existuje jen na podkladě existující pohledávky pro případ, že dluh, který jí odpovídá, nebude včas splněn. Věřitel je v tomto případě uspokojen z výtěžku zpeněžení zástavy. Obchodní podíl nelze zastavit bez souhlasu valné hromady, vyžaduje-li společenská smlouva souhlas valné hromady i k převodu obchodního podílu. Není-li souhlas udělen, nemůže zástavní právo vzniknout.

Zastavení obchodního podílu je platné zápisem zástavního práva k obchodnímu podílu do obchodního rejstříku. Návrh je oprávněn podat zástavní věřitel nebo zástavce. K návrhu se přikládá písemná zástavní smlouva (podpisy smluvních stran musí být úředně ověřeny) a doklad o souhlasu valné hromady, je-li potřeba. Po dobu trvání zástavy vykonává společník nadále práva spojená s účastí na obchodní společnosti. V době trvání zástavy po splatnosti zajištěné pohledávky se veškerá plnění ze strany společnosti, na které má společník nárok (např. výplata zisku), započítávají na zajištěnou pohledávku.

3.3. Vymezení pojmů podíl a obchodní podíl

U obchodního podílu společnosti s ručením omezeným se v obchodním zákoníku setkáváme opět s dvojitou úpravou, tedy obecnou i speciální ve vzájemném vztahu *lex specialis derogat lex generali*. Definice *podílu* v § 61 ObchZ, která se vztahuje i na ostatní obchodní společnosti, zní následovně: „Podíl představuje účast společníka ve společnosti a z ní plynoucí práva a povinnosti“. Speciální úpravou pro společnost s ručením omezeným je ustanovení § 114 ObchZ, kde je definován *obchodní podíl* jako „úcast společníka na společnosti a z této účasti plynoucí práva a povinnosti“. Z výše uvedeného vyplývá, že pokud hovoříme o „podílu“, máme na mysli podíl jakékoli obchodní společnosti. „Obchodní podíl“ se pak týká pouze společnosti s ručením omezeným. Obě ustanovení nejsou významem zcela stejné, ale

lze konstatovat, že jde o rozdílné vyjádření významově totožného a z právního hlediska není nutné mezi těmito dvěma ustanoveními hledat rozdíl.¹⁵

Obchodní podíl zakládá majetkovou účast na společnosti jako protihodnotu za to, že se společník zavázal k určitému vkladu. V obchodním podílu obsažená členská práva a povinnosti jsou od sebe a od své podstaty vzájemně neoddělitelná a též jejich samostatný převod nebo přechod je nepřijatelný.

Ustanovení § 61 odst. 1 ObchZ určuje, že se *podíl společníka oceňuje mírou účasti na čistém obchodním majetku*, jež připadá na jeho podíl. Jedná se tedy o hodnotu obchodního podílu jako tokovou veličinou vyjádřenou v penězích a tedy ne o výši obchodního podílu, která je naopak relativně stálá, protože se většinou odvozuje od poměru vkladu společníka k úhrnu všech vkladů, tedy k základnímu kapitálu (viz dále).

Čistý obchodní majetek je definován v obecné části obchodního zákoníku, a to v § 6 odst. 3 a odst. 4. Lze jej charakterizovat jako obchodní majetek po odečtení závazků vzniklých podnikateli v souvislosti s podnikáním, je-li fyzickou osobou, nebo veškerých závazků, je-li právnickou osobou. U společnosti s ručením omezeným vyjadřuje rozdíl mezi hodnotou veškerého obchodního majetku a závazků společnosti (jde o tzv. *reálnou hodnotu majetku*).

3.4. Kvantitativní a kvalitativní rovina obchodního podílu

Co je vlastně obsahem obchodního podílu v s. r. o.? Nejlépe lze tuto otázku zodpovědět při pohledu na obchodní podíl ze dvou odlišných rovin, které vyplývají z existence právního vztahu společníka k obchodnímu podílu a které spolu vzájemně neodlučitelně souvisí.¹⁶ *Rovina kvantitativní* vyjadřuje určitou *hodnotu obchodního podílu*. Hodnota obchodního podílu však nemusí být představována pouze poměrem vkladu k základnímu kapitálu. Obchodní podíl v existující společnosti s vysokým

¹⁵ tento názor je popsán i u Dvořák, T. Společnost s ručením omezeným, 3. přepracované vydání, Praha: ASPI a.s., 2008. Shodně též Bartošíková, M., Štenglová, I. Společnost s ručením omezeným. Praha: C.H.Beck, 2006.

¹⁶ první vymezení J. Pokorná; viz Pokorná, J.: K vymezení pojmu obchodní podíl. Právník, 1995, č. 9 str. 872

obchodním potenciálem bude mít nepochybně vyšší hodnotu než v takové, která se zrovna nalézá na cestě ke svému zániku. Proto se hodnota (cena) obchodního podílu např. při smluvním převodu neurčuje podle § 61 odst. 1 ObchZ, ale cenou tržní, tj. cenou dosažitelnou při prodeji a koupi zboží jako výsledek střetu nabídky a poptávky na trhu.¹⁷

Kvantitativní rovina obchodního podílu představuje nejenom hodnotu, ale také jakousi *míru obsažených práv a povinností* majitele obchodního podílu vůči společnosti ve srovnání s ostatními společníky. Ta se odráží zejména v tom, jak silný je společníkův vliv na rozhodování o záležitostech společnosti při působení ve valné hromadě.

Druhý možný pohled na obchodní podíl je v *rovině kvalitativní*, která představuje zjednodušeně řečeno *obsah práv, ale také povinností plynoucí z majitelství obchodního podílu*. Mezi práva, která jsou s obchodním podílem spjatá, patří především:

- právo na hlasování na valné hromadě a právo kontrolní (§ 125 a násl. ObchZ)
- právo na výplatu podílu na zisku (§ 123 odst. 1 a násl. ObchZ)
- právo na vypořádání, tzn. právo na vypořádací podíl a nárok na podíl na likvidačním zůstatku v případě zániku společnosti s likvidací (§ 150 a § 153 ObchZ)
- právo převést obchodní podíl (podmínky převodu upraví společenská smlouva (§ 115 odst. 1 a násl. ObchZ)
- právo na přednostní převzetí vkladu při zvýšení základního kapitálu, a to v poměru podle výše obchodních podílů společníků, a to ve lhůtě stanovené společenskou smlouvou (§ 143 a násl. ObchZ).

¹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. 29 Odo 440/2004: „Pro určení hodnoty obchodních podílů představujících účast jednotlivých společníků na společnosti není sama o sobě rozhodující výše základního kapitálu.“

Povinnostmi společníka jsou zejména:

- loajalita vůči společnosti,
- povinnost splatit vklad a při nesplacení vkladu v předepsané lhůtě též povinnost platit úrok z prodlení (§ 113 odst. 1 a násl. ObchZ)
- povinnost k plnění mimo vklad, určí-li tak společenská smlouva (§ 121 a § 124 ObchZ)
- zákonné ručení za závazky společnosti, dokud není splacen celý základní kapitál (§ 106 ObchZ)
- povinnost k převzetí uvolněného obchodního podílu (§ 113 odst. 6 ObchZ)

3.5. Vlastnictví vs majitelství obchodního podílu

Obchodní podíl není věcí ve smyslu § 118 odst. 1 občanského zákoníku a stejně tak se nejedná ani o právo jako takové. Věci jsou v právním slova smyslu pouze movité a nemovité (§ 118 odst. 2 OZ). Obchodní podíl však žádnou hmotnou podstatu nemá, stejně tak není pouhým právem, je v něm ztělesněn celý souhrn práv a povinností. Obchodní podíl jako *jiná majetková hodnota*¹⁸ je sice předmětem občanskoprávních vztahů, věcná práva upravená v části druhé občanského zákoníku se na něj ovšem nevztahují, jak plyne z jeho právní povahy odlišné od věcí. Proto nelze hovořit ani o vlastnictví obchodního podílu, nýbrž o jeho *majitelství*, případně *spolumajitelství*.

Vzhledem k zákonnému vymezení obchodního podílu jako jiné majetkové hodnota dochází v praxi k řadě komplikací, zejména při možnosti aplikovatelnosti občanskoprávní úpravy např. vlastníka k věci, spoluvlastnictví a společného jmění manželů, úpravy zástavního a zadržovacího práva k věci aj. V minulosti se dokonce objevila i otázka, zda je vůbec obchodní podíl předmětem ústavněprávní ochrany

¹⁸ Internetové stránky nakladatelství ekonomické a právní literatury Ostrava.: tzv. jiná majetková hodnota je zbytková kategorie § 118 odst. 1. Jde o hodnoty „vyjádřitelné v penězích a jako příklad bývá uváděn know-how jako technické, výrobní a jiné hospodářské poznatky.“ [cit. 10. listopadu 2008]. Dostupný z WWW: <http://www.sagit.cz>

vlastnictví obsažené v čl. 11 Listiny základních lidských práv a svobod.¹⁹ O komplikovanosti skutečnosti, že v některých případech zákonodárce v právní úpravě obchodního podílu jaksí neodkazuje na občanskoprávní předpisy, svědčí i vyskytující se judikatura řešící individuální spory, která následně pomáhá vytvářet větší právní jistotu a přehlednost v právních vztazích nejen pro majitele obchodního podílu.

3.6. Spolumajitelství obchodního podílu

Každý společník může mít jen jeden obchodní podíl (stejně tak i pro člena družstva a jeho členský podíl, výjimku tvoří akciová společnost). Společnost s ručením omezeným může mít až padesát společníků. Je tedy logické, že maximální počet obchodních podílů v jedné společnosti je též padesát. Může se ale zdát, že dochází k jakémusi rozporu mezi § 105 odst. 3 ObchZ a § 114 odst. 3 ObchZ.²⁰ Ve druhém zmíněném ustanovení zákonodárce uvádí, že jeden obchodní podíl může náležet i více osobám. Zákon spolumajitelům obchodního podílu ale statut společníků ve smyslu úpravy v § 105 odst. 3 ObchZ neuděluje. Nahlíží se na ně jako na jediného společníka, a proto se na vztahy mezi nimi neužije dle ustanovení § 261 odst. 3 písm. a) ObchZ obchodní zákoník.²¹ Jelikož obchodní podíl není věcí, nelze hovořit o spoluvlastnictví. Obchodní zákoník v souvislosti s úpravou vzájemných vztahů mezi spolumajiteli obchodního podílu výslovně odkazuje na ustanovení občanského zákoníku, tedy § 137 a násl., o *podílovém spoluvlastnictví*.

Aby nedocházelo ke zbytečným rozepřím, podíly jednotlivých spolumajitelů na společném obchodním podílu by měli být přesně vymezeny ve společenské smlouvě, jelikož vzájemný poměr nemusí být za každých okolností stejný. Nejsou-li tyto však

¹⁹ viz Dvořák T., Společnost s ručením omezeným, 3. přepracované vydání, ASPI 2008, str. 87 „Dle dostupných informací Ústavní soud ČR neřešil otázku ústavněprávní ochrany majitelství obchodního podílu. Pouze z formálního rozdílu mezi pojmy majitelství a vlastnictví však nelze dovozovat neexistenci ústavněprávní ochrany majitelského práva k jiným majetkovým hodnotám obecně, ...“ a „Rovněž judikatura Evropského soudu pro lidská práva vychází z principu, že mezi vlastníkem a majitelem není žádného rozdílu. Anglicky výraz „property“ totiž znamená jak vlastnictví, tak i majitelství...“

²⁰ např. Dvořák, T. Společnost s ručením omezeným, 3. přepracované vydání, Praha: ASPI a.s., 2008, str. 101

²¹ Shodně uvádí Pokorná, J. K některým otázkám společného obchodního podílu na společnosti s ručením omezeným a dále Eliáš, K. Společnost s ručením omezeným. Praha: Prospektum, 1997, s. 85, pozn. pod čarou 97.

vztahy společenskou smlouvou určeny, má se za to, že jsou podíly spoluvlastníků stejné (§ 137 odst. 2 občanského zákoníku).

3.6.1. *Vzájemná solidarita spolumajitelů obchodního podílu*

Dle § 139 občanského zákoníku jsou spolumajitelé z právních úkonů týkajících se obchodního podílu zavázáni *společně a nerozdílně* a totéž pravidlo platí pro zákonné ručení za závazky společnosti. Případné plnění z pozice ručitelství může věřitel společnosti požadovat po kterémkoliv z nich, a to i v celé jeho výši. Spolumajitel, který plnění poskytnul, je posléze oprávněn požadovat náhradu po ostatních spolumajitelích obchodního podílu v poměru podle velikosti spolumajitelských podílů (regresní právo podle § 511 odst. 3 občanského zákoníku).

Spolumajitelé jsou společně a nerozdílně zavázáni i k jiným majetkovým plněním, např. k povinnosti splatit vklad, k povinnosti platit úroky z prodlení (§ 113 odst. 2 ObchZ) nebo k povinnosti poskytnout příplatek mimo základní kapitál (§ 121 odst. 1 ObchZ).

Mezi majetková práva spjatá s obchodním podílem náležící společníkovi patří především výplata podílu na zisku. I zde se uplatní obdobné pravidlo solidarity spolumajitelů jako při ručení. Zisk připadající na společný obchodní podíl se rozdělí *v poměru velikostí podílů na společném obchodním podílu* jednotlivých spolumajitelů.

3.6.2. *Rozhodování spolumajitelů a jejich společný zástupce*

Práva a povinnosti vykonávají spolumajitelé společně a nerozdílně a rozhodují se většinou, počítanou podle *vzájemného podílu na obchodním podílu v jejich spolumajitelství*. Při rovnosti hlasů, nebo v případě, nedosáhne-li se většiny či dohody, rozhodne na návrh kteréhokoli ze spolumajitelů soud. Spolumajitel může svou částí obchodního podílu nakládat jen s ohledem na zájmy ostatních spolumajitelů. Nikdo také nemůže být nespravedlivě nucen, aby setrval ve spolumajitelském vztahu, stejně tak nemůže být nucen, aby přijal jiného

spolumajitele bez projevu vlastní vůle.²² Spolumajitelé sice rozhodují společně, práva a povinnosti vůči společnosti však vykovávají pouze *prostřednictvím zvoleného zástupce* (jeden ze spolumajitelů nebo zmocněná třetí osoba).

3.7. Obchodní podíl ve společném jmění manželů

Z ustanovení §143 odst. 2 občanského zákoníku vyplývá, že nabytí obchodního podílu v obchodní společnosti za trvání manželství v žádném případě *nezakládá účast druhého z manželů na společnosti*. Toto ustanovení občanského zákoníku je velice vhodné, neboť společník by nemohl vykonávat svá práva a povinnosti vyplývající z jeho účasti na společnosti samostatně bez udělení souhlasu druhého z manželů. Za takových okolností by šlo totiž o spolumajitelství obchodního podílu (viz např. § 114 odst. 3 obchodního zákoníku).

Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR²³ je „s obchodním podílem *spjata majetková hodnota, která je tzv. jinou majetkovou hodnotou a jako taková může být předmětem občanskoprávních vztahů. Jestliže i jen jeden z manželů nabude za trvání manželství a z prostředků patřících do společného jmění manželů obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se tím získaný majetek (hodnota takového podílu) ze zákona součástí společného jmění manželů. Důsledkem § 143 odst. 2 občanského zákoníku je toliko oddělení či odlišení právního postavení společníka – manžela, jenž se stal společníkem obchodní společnosti, od právního postavení druhého manžela, který se společníkem nestal.*“

²² Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 279/1995: „Spoluvlastnictví velmi úzce navazuje na ochranu vlastnického práva poskytovanou zejména podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, podle něhož vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Spoluvlastnictví je výrazem vlastnického vztahu ke společné věci s těmi důsledky, že spoluvlastník může svým podílem nakládat jen s ohledem na zájmy ostatních spoluvlastníků. Proto stejně tak, jak nikdo v zásadě nemůže být spravedlivě nucen, aby setrval ve spoluvlastnickém vztahu, tak nemůže být nucen, aby přijal jiného spoluvlastníka bez projevu vlastní vůle. V obou případech při neshodě rozhoduje soud.“

²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.7.2004 sp.zn. 22 Cdo 700/2004

Majetková práva obchodního podílu náleží jak jednomu, tak i druhému z manželů (proto je manžel – společník omezen s nakládáním s obchodním podílem nad jeho obvyklou správou) a jen manžel – společník má práva a povinnosti spojené s obchodním podílem a s účastí ve společnosti. Součástí společného jmění manželů zaniklého rozvodem je tedy *majetková hodnota obchodního podílu*, která bude v případě rozvodu vypořádána.

4. VZTAH OBCHODNÍHO PODÍLU KE VKLADU SPOLEČNÍKA

4.1. Základní kapitál a vklad společníka do základního kapitálu

Základní kapitál představuje nejenom určité měřítko zisku a ztrát a souhrn vkladů jednotlivých společníků na společnosti, ale také plní garanční funkci vůči věřitelům společnosti. Definici společnou všem obchodním společnostem nalezneme v obchodním zákoníku v § 58 odst. 1 a 2. Základní kapitál, dříve nazývaný „základní jmění“, je součástí vlastního kapitálu (tedy na straně pasiv obchodní bilance) a je *peněžitým vyjádřením souhrnu peněžitých i nepeněžitých vkladů společníků*, které jsou vloženy do základního kapitálu. Je poněkud zvláštní a zavádějící, když zákon definuje „základní kapitál“ zjednodušeně jako souhrn vkladů do, opět, „základního kapitálu“. Druhé použití stejného výrazu je možná nadbytečný, jelikož zákonem přesně definovaný *vklad společníka* se vkládá vždy a výhradně do základního kapitálu.²⁴ Základní kapitál (nebo též výše základního kapitálu, zákon používá oba dva výrazy, které mají stejný právní význam) je vyjádřený v jednotkách české koruny²⁵ a představuje hodnotu veškerého majetku, který společníci (resp. zakladatelé) za účelem nabytí obchodního podílu vložili do společnosti jako svůj vklad nebo se k takovému vložení určitým stanoveným způsobem zavázali. Nejedná se tedy o vložený majetek jako takový, ale logicky mu musí co do výše odpovídat.²⁶

Společnost s ručením omezeným vytváří základní kapitál povinně, stejně jako společnost komanditní a akciová. Zde se právě znakově odlišuje od osobních obchodních společností, kterým zákon tuto povinnost neukládá. Minimální výše je

²⁴ Vklady mimo základní kapitál zákon nazývá „příplatky“ a „příspěvky“.

²⁵ Výše základního kapitálu musí být ve společenské smlouvě či zakladatelské listině uvedena v českých korunách, vkladatel ale může vložit peněžní prostředky neomezeně v jakékoli jiné cizí měně.

²⁶ viz též Dědič, J., Kunešová J. Společnost s ručením omezeným: z právního a účetního pohledu. Praha: Polygon, 1999, str. 74

stanovena zákonem na 200 000 Kč. Tuto hodnotu je třeba respektovat nejen při samotném vzniku společnosti, ale i za jejího trvání.

S tvorbou základního kapitálu je spojena povinnost společníků ke vkladu do základního kapitálu. Tato povinnost je ve výši *minimálně 20 000 Kč pro každého společníka*, ovšem za podmínky, že součet vkladů všech společníků dosahuje zákonem stanovené minimum. Každý společník může mít ve společnosti jen jeden vklad. Výše vkladu může být u jednotlivých společníků rozdílná, ale musí být dělitelná na celé tisíce.

Před podáním návrhu na zápis do obchodního rejstříku musí být na každý peněžitý vklad splaceno nejméně 30 %. Nepeněžité vklady musí být zcela splaceny (tzn., byly náležitě předány správci vkladu). Má-li společnost jediného společníka, musí být i peněžité vklady zcela splaceny. Výše základního kapitálu je účinná ke dni tohoto zápisu (zápis je konstitutivní povahy).

4.1.1. Peněžité vklady

Peněžitým vkladem jsou peněžité prostředky v jakékoli měně či podobě. V základním kapitálu však musí být vyjádřeny v české koruně. Správcem peněžitých vkladů je banka, vkladatelé převádí určené peněžní prostředky na za tímto účelem vytvořený bankovní účet. V případě vkladu v cizí měně musí být vytvořen další speciální účet v této měně vedený. Ve společenské smlouvě se uvede výše peněžitého vkladu i v české koruně, s odkazem na použitý kurz, který je stanoven příslušnými devizovými zákony a zákonem o ČNB.

4.1.2. Nepeněžité vklady

Vkladem společníka obchodní společnosti nemusí být jenom peněžité prostředky. Vždy ale musí jít o majetek, který je samostatně převoditelný, jeho *hodnota je hospodářsky zjistitelná* a společnost ho může *hospodářsky využít ve*

vztahu k jejímu předmětu podnikání.²⁷ Důvodem k přijetí takového vkladu je možnost využít jej k podnikatelské činnosti, případně nedostatečná výše peněžních prostředků konkrétního společníka. Úplný zákaz platí pro vklady spočívající v závazcích k provedení prací nebo poskytnutí služeb, stejně tak není možný vklad ve formě pohledávky společníka vůči společnosti v souladu s § 59 odst. 8 ObchZ. Takzvaná *kapitalizace pohledávek* je přípustná jedině při zvyšování základního kapitálu a jen tehdy, když s tím vysloví souhlas valná hromada (§ 108 odst. 2 ObchZ). Předmětem nepeněžitého vkladu v souladu s § 59 odst. 1 ObchZ může být:²⁸

- movitý majetek (např. stroje a zařízení, motorová vozidla, výpočetní technika, nábytek a jiné příslušenství)
- nemovitý majetek (budovy, byty, nebytové prostory, pozemky)
- nehmotný majetek (např. know-how²⁹, licence, patenty a užitné vzory, ochranné známky, software)
- cenné papíry
- podnik nebo část podniku
- pohledávky

Hodnota nepeněžitého vkladu musí být uvedena ve společenské smlouvě, případně zakladatelské listině a stanoví se podle posudku znalce nezávislého na společnosti. Tato hodnota se stanoví podle posudku znalce, přičemž návrh na ustavení znalce podává v souladu s § 59 odst. 3 ObchZ zakladatel, budoucí

²⁷ Novela provedená zákonem č. 370/2000 Sb. zpřesňuje charakter nepeněžitého vkladu. Dosavadní úprava pouze požadovala, aby byl vklad hospodářsky využitelný. Novelizace stanovila hospodářskou využitelnost pouze v souvislosti s předmětem podnikání.

²⁸ Internetový server advokacie [online]. [cit. 29. prosince 2008]. Dostupný z WWW: http://www.advokacie.cz/cz/znalecké_služby

²⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 11. 2005, sp. zn. 7 Cmo 209/2005-44 „...know-how může být předmětem nepeněžitého vkladu, splňuje-li i ostatní zákonem určené podmínky – hospodářskou využitelnost ve vztahu k předmětu podnikání a její zjistitelnost...Úkolem znaleckého posudku na ocenění předmětu nepeněžitého vkladu je odpovědět i na otázky, čím je know-how tvořeno, co ho představuje [popis nepeněžitého vkladu – § 59 odst. 4 písm. a) ObchZ] a jakou má podle názoru odborníka – znalce hodnotu. Otázka, zda se jedná o know-how v technickém smyslu, je otázkou znaleckou. Otázka, zda se jedná o know-how jako nepeněžitý vklad do základního kapitálu společnosti, tedy zda předmět vkladu je ve skutečnosti know-how v právním smyslu, je však již otázkou právní, kterou nemůže řešit znalec, nýbrž soud. Soud je povinen zkoumat, zda předmět vkladu označený ve společenské smlouvě, případně vymezený ve znaleckém posudku, splňuje požadavky kladené na nepeněžitý vklad § 59 ObchZ.“

zakladatel nebo společnost u příslušného soudu. Soud však není návrhem osoby znalce vázán. Účastníky řízení před soudem jsou navrhovatel a znalec. Soud může na návrh společnosti jmenovaného znalce odvolat, pokud porušuje závažným způsobem své povinnosti, o určení nebo odvolání znalce musí soud rozhodnout do 15 dnů od doručení návrhu. Znalec je povinen vypracovat znalecký posudek, který má tyto povinné náležitosti:

- předmět nepeněžitého vkladu a částka, na kterou se oceňuje
- údaj o tom, zda hodnota nepeněžitého vkladu postačuje na pokrytí částky, která se má započítat na vklad do základního kapitálu
- použité oceňovací metody

Předmět nepeněžitého vkladu se stává majetkem společnosti a zůstává jím navzdory případného zániku účasti společníka, který tento vklad vložil. Společník má právo na vypořádací podíl, nikoli na vrácení konkrétního majetku (§ 61 odst. 2 ObchZ).³⁰

4.1.3. Správa vkladů a určení správce vkladů

Určení osoby, která bude do doby, než tato společnost vznikne, spravovat splacené vklady nebo jejich části, je jednou z povinných náležitostí společenské smlouvy uvedených v § 110 odst. 1 ObchZ. V době zakládání před samotným zápisem do obchodního rejstříku obchodní společnost ještě nenabyla právní subjektivity, a tudíž nemůže být vlastníkem majetku. Institut správce vkladu³¹ (nebo též „osoby spravující splacené vklady“) existuje tedy proto, aby byl ustanoven někdo, kdo od zakladatelů vklady převezme a posléze předá vzniklé společnosti.

Správcem vkladů může být kterýkoli ze zakladatelů. Z ustanovení § 60 odst. 1 vyplývá, že správce je jen jeden zakladatel. Stává se jím fyzická či právnická osoba (správu vykonává prostřednictvím statutárního orgánu) k tomuto úkolu pověřena ve společenské smlouvě (příp. zakladatelské listině). Správcem peněžitých vkladů je banka. Lze tedy vyvodit, že v praxi můžou být správci vkladů až dva. Banka

³⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 11. 2005, sp. zn. 7 Cmo 209/2005-44

³¹ poněkud nepřesné, ze zákona jasně vyplývá, že předmětem správy není vklad jeden, proto by bylo přesnější označení „správce vkladů“, protože spravuje vklady více společníků.

spravující peněžité vklady a jeden ze zakladatelů spravující vklady nepeněžité.

S výkonem funkce správce vkladu je spojeno několik povinností, které přímo vyplývají ze zákona z § 60 odst. 3 a 4 ObchZ. Správce je povinen převzít od vkladatele peněžitý vklad či předmět nepeněžitého vkladu a spravovat jej. S tím souvisí povinnost vydat písemné prohlášení o splacení vkladu (případně jeho části), které se stává součástí návrhu na zápis do obchodního rejstříku. Na základě něho rejstříkový soud posoudí, jestli byly splněny podmínky pro vznik společnosti s ručením omezeným stanovené zákonem (dodržení minimální výše základního kapitálu společnosti v době jejího vzniku). Proto § 60 odst. 4 ObchZ obsahuje sankci pro správce, pokud by uvedl v prohlášení vyšší částku, než která byla skutečně splacena. Správce ručí všem věřitelům s. r. o. za její závazky až do výše, v jaké nebyli věřitelé z majetku s. r. o. uspokojeni, a to po dobu 5 let od zápisu společnosti do obchodního rejstříku. Ručení správce vkladu se řídí obecnou úpravou o ručení v § 303 a násl. ObchZ.

Je-li předmětem vkladu věc movitá, splacení vkladu se uskuteční předáním této věci správci, pokud společenská smlouva nestanoví něco jiného. V případě vkládání nemovitosti je nutné správci předat písemné prohlášení vkladatele s úředně ověřeným podpisem, a to před vznikem společnosti. Jiné nepeněžité vklady jsou splaceny uzavřením písemné smlouvy o vkladu. Ta také zajišťuje dohled nad plněním správy vkladu. Po vzniku společnosti správce předá bez zbytečného odkladu spravované vklady, a to i s plody a užitky z nich. Zákon výslovně neuvádí, komu konkrétně spravované vklady předá, domnívám se, že jde o statutární orgán v podobě jednatele či jednatelů společnosti. Nevznikne-li z nějakého důvodu společnost, je správce vkladu povinen splacené vklady i s plody a užitky z nich vrátit vkladatelům, a to bez zbytečného odkladu.

4.2. Vztah obchodního podílu a vkladu společníka

Obchodní podíl se většinou odvíjí od výše vkladu, z právního hlediska s ním však není totožný, jak by se mohlo při prvním posouzení zdát. Vklad představuje

prostředky společníka, které vložil nebo se zavázal vložit do základního kapitálu společnosti. Jedná se o souhrn peněžních prostředků a penězi oceněnou hodnotu nepeněžitého vkladu společníka. V obchodní bilanci se vklad stává součástí aktiv a odpovídá mu určitá část základního kapitálu na straně pasiv. *Obchodní podíl společníka se po kvantitativní stránce zpravidla určuje jako poměr jeho vkladu k základnímu kapitálu* (§ 114 odst. 1 ObchZ). Nejčastěji bývá vyjádřen jako procentuální část, někdy jako zlomek. Například společník, který vložil do základního kapitálu společnosti ve výši 200 000 Kč vklad v hodnotě 50 000 Kč, nabývá 25 % obchodního podílu.

Společenská smlouva může stanovit i jiný způsob určení výše obchodního podílu než je jeho poměrný vztah vkladu k základnímu kapitálu, a to v souladu s § 114 odst. 1 ObchZ. V praxi jde například o takový případ, kdy se jeden ze společníků účastní na společnosti pouze kapitálově a nijak se nepodílí na jejím chodu nebo řízení. Když navážu na předchozí příklad, i když vklad společníka představuje celých 25 % základního kapitálu, obchodní podíl může být stanoven například na pouhých 15 %, pokud si to tak společníci ve společenské smlouvě dohodnou. Naskytuje se zde ale otázka, jestli je takový postup vždy spravedlivý. Odborná literatura³² na tomto místě doporučuje přistoupit k takovému omezení ve zcela výjimečných případech a jen tehdy, když je to vzhledem ke vzájemným poměrům mezi společníky z hlediska spravedlnosti účelné a jasně odůvodnitelné (např. v tzv. rodinných společnostech, kdy se kapitálově účastní z větší části pouze jeden člen, ostatní se však větší mírou podílí na správě společnosti).

Postavení společníků ve společnosti s ručením omezeným tedy může být úmluvou ustanoveno nepoměrně vůči vkladům. Důležité však je, aby žádné takové omezující ustanovení společenské smlouvy nebylo v rozporu s § 56a odst. 2 ObchZ, tudíž je zakázáno jakéhokoli ze společníků zneužívajícím způsobem znevýhodňovat. Společenská smlouva by pak byla v daném bodě neplatná.

³² Bartošíková, M., Štenglová, I. Společnost s ručením omezeným. Praha: C.H.Beck, 2006., str. 64 nebo Dvořák, T. Společnost s ručením omezeným, 3. přepracované vydání, Praha: ASPI a.s., 2008, str. 91

5. POVINNOSTI SPOLEČNÍKA SOUVISEJÍCÍ S OBCHODNÍM PODÍLEM

5.1. vkladová (ilační) povinnost společníka

Vkladem společníka je peněžní vyjádření souhrnu peněžitých a nepeněžitých prostředků, které vkladatel už vložil nebo se zavázal vložit do základního kapitálu společnosti za účelem nabytí či zvýšení jeho účasti ve společnosti. Povinnost ke vkladu má zakladatel společnosti v souvislosti s jejím vznikem nebo převzetím závazku ke zvýšení vkladu nebo k novému vkladu při zvyšování základního kapitálu. Tuto povinnost upravuje § 113 ObchZ odst. 1.

Lhůty a další podmínky pro splacení vkladů ponechává zákon celkem dispozitivně na uvážení zakladatelů společnosti tak, jak si je určí ve společenské smlouvě, vždy ale v určitých mezích. Lhůta pro splacení vkladu nesmí být stanovena na dobu delší než pět let. Dojde-li ke splacení nebo částečnému splacení vkladu jednoho ze společníků, jednatelé tuto skutečnost bez zbytečného odkladu oznámí rejstříkovému soudu, který pak zapíše změnu v obchodním rejstříku. Dnem zápisu změny v obchodním rejstříku je splacení vkladu nebo části vkladu účinné. Společník je povinen svého závazku splatit vklad dostát a nemůže ho být zproštěn, ledaže dojde ke snížení základního kapitálu prominutím dluhu společníka. Základní kapitál však nesmí prominutím dluhu klesnout pod zákonem stanovené minimum 200 000 korun, stejně tak jako peněžité vyjádření vkladu společníka nesmí klesnout pod 20 000 korun.

V případě vkladu do nově vznikající společnosti vzniká povinnost splatit vklad dnem účinnosti zakladatelského dokumentu, a až do vzniku stále ještě není obsahem obchodního podílu. *Závazek splatit vklad se stává nedílnou součástí obchodního podílu až dnem vzniku společnosti, neboť tímto dnem vzniká i samotný obchodní*

podíl společníka.³³

Závazek splatit vklad převzetím nového vkladu při zvyšování základního kapitálu je naopak součástí obchodního podílu společníka vždy. Neoddělitelnost povinnosti ke splacení vkladu spočívá v tom, že v případě převodu nebo přechodu obchodního podílu přechází spolu s ním na právního nástupce, přičemž v případě převodu a uvolnění obchodního podílu se převádějící společník zároveň stává *ručitelem za splacení vkladu*.

5.1.1. Právní následky nesplnění vkladové povinnosti

Společník je povinen splatit vklad za podmínek a ve lhůtě určené ve společenské smlouvě, která je zákonem omezena horní hranicí na 5 let od vzniku společnosti. Neplní-li společník svůj závazek řádně a včas, může být společníkovi uložena povinnost zaplatit *úrok z prodlení ve výši 20 % z doposud nesplacené částky* (tato povinnost má především sankční, ale také donucovací povahu). Společenská smlouva může v souladu s § 113 odst. 2 ObchZ stanovit jinou výši úroku z prodlení. Poté zákon dává společnosti možnost vyloučit společníka v prodlení s placením v tzv. *kudačním řízení*. Před tím ho ale společnost musí ještě prostřednictvím jednatele vyzvat postupem podle § 113 odst. 3 ObchZ k plnění s hrozbou vyloučení, že pokud zbývajícím částku upsaného vkladu v dodatečné lhůtě neuhradí, přičemž takto poskytnutá lhůta nesmí být kratší než 3 měsíce.

Neplní-li společník ani v dodatečné lhůtě, může být i vyloučen. Rozhodnutí přísluší valné hromadě podle § 125 odst. 1 písm. h) ObchZ, kterou svolává bez zbytečného odkladu jednatel přímo za účelem vyloučení společníka ze společnosti. Otázkou je vyloučení takového společníka, který upsaný vklad splatil až po marném uplynutí poskytnuté dodatečné lhůty, respektive zdali společníkův závazek zaniká také pozdním plněním dlužníka podle § 324 odst. 2 ObchZ. V takovém případě už nemůže valná hromada konající se v termínu až po tomto pozdním plnění společníka vyloučit. Společník je i po marném uplynutí stanovené lhůty oprávněn dlužný vklad

³³ Dědič, J., Kunešová J. Společnost s ručením omezeným: z právního a účetního pohledu. Praha: Polygon, 1999, str. 235

splatit. Jakmile se tak stane, zaniká společnosti právo o jeho vyloučení rozhodovat.³⁴

Přijme-li valná hromada rozhodnutí (příčemž postačí prostá většina, pokud společenská smlouva nestanoví jinak) v souladu s ustanovením § 113 odst. 4 ObchZ, je společník vyloučen ke dni účinnosti tohoto rozhodnutí. Je celkem logické, že zákon neumožňuje společníkovi vykonávat hlasovací právo v souvislosti s vlastním vyloučením (§ 127 odst. 5 písm. b ObchZ). Jeho *obchodní podíl přechází v souladu s § 113 odst. 5 ObchZ dočasně na společnost* a tím se z něj stává tzv. *uvolněný obchodní podíl*. Společník, jehož účast ve společnosti zaniká, má zároveň ze zákona právo na vypořádání jeho obchodního podílu (tzv. *vypořádací podíl*).

5.1.2. Povinnosti k nepeněžitému vkladu

Obchodní zákoník určuje v ustanovení § 59 odst. 2 další povinnost společníka pro případy, kdy na společnost při jejím vzniku nepřejde majetkové právo k předmětu nepeněžitého vkladu, který se společník zavázal vložit do základního kapitálu společnosti, přestože se považuje za splacený. Dojde-li k takové situaci, je společník *povinen zaplatit hodnotu nepeněžitého vkladu peněžítými prostředky*. Společnost je následně povinna vrátit předmět nepeněžitého vkladu zpět společníkovi nebo jiné oprávněné osobě (např. když společník nebyl skutečným vlastníkem předmětu nepeněžitého vkladu).

Zákon počítá i se situací, kdy dojde ke znehodnocení hodnoty předmětu vkladu či k jejímu nesprávnému určení při upisování vkladů. V obou případech má společník dle § 59 odst. 7 ObchZ *povinnost doplatit rozdíl v penězích*. Společenská smlouva ani stanovy nemohou zcela zrušit nutnost doplatit rozdíl od původní hodnoty nepeněžitého vkladu, můžou však stanovit jiný způsob úhrady. Funkcí uvedené úpravy je především zajistit, aby nepeněžitý vklad, který při vzniku společnosti představuje zcela konkrétní majetek přecházející na společnost, měl v tomto okamžiku skutečně hodnotu uvedenou v zakladatelských dokumentech

³⁴ Sum, Tomáš. Jak se lze bránit v případě, kdy společník společnosti s ručením omezeným nesplatil plnou výši svého vkladu a na upomínky o jeho okamžité doplacení nereaguje? Epravo.cz [online]. 2006 [cit. 2008-11-30]. Dostupný z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/obchodni-pravo/?pg=12>

společnosti. Pokud by jeho skutečná hodnota byla nižší, došlo by již na samotném počátku existence společnosti ke zkreslení jejích majetkových poměrů a vůči třetím osobám by rejstříkovým zápisem byl deklarován nadhodnocený základní kapitál.³⁵

5.2. Povinnost k příspěvku do rezervního fondu a příplatky mimo základní kapitál

Povinnost k jinému než zákonnému majetkovému plnění v rámci vkladu do základního kapitálu může být uložena jedinečně společenskou smlouvou. Zákon sám zmiňuje dva druhy povinného plnění mimo základní kapitál. Prvním z nich je *příspěvek na vytvoření rezervního fondu* (§ 124 ObchZ) v případě, kdy se zakladatelé rozhodnou vytvořit rezervní fond dříve, než to společnosti uloží zákon (tj. tvorbou z vlastních zdrojů). Společenská smlouva uloží povinnost společníkům poskytnout plnění nad hodnotu vkladu, případně nad emisní ážio. Poněkud sporná zůstává otázka, zda výše příspěvku na vytvoření rezervního fondu jednotlivých společníků musí odpovídat poměru vkladů či poměru obchodních podílů. Zákon tuto otázku neřeší, proto je při ustavení povinného příplatku na předčasné vytvoření rezervního fondu vhodné upravit celou otázku ohledně plnění společenskou smlouvou.

Zákon dále definuje i tzv. *příplatek mimo základní kapitál* (§ 121 ObchZ). Tato tzv. *příplatková povinnost* může být uložena i opakovaně³⁶ všem společníkům v poměru jejich vkladů. Příplatek společníka společnosti s ručením omezeným v žádném případě nenavysuje jemu náležící obchodní podíl.

Rozhodnutí o uložení povinnosti přísluší valné hromadě, přičemž k rozhodnutí postačí prostá většina hlasů, nestanoví-li společenská smlouva vyšší počet hlasů (§ 127 odst. 4 ObchZ). Celková výše je zákonem omezena tak, že souhrn všech příplatků, které jsou součástí vlastního kapitálu, nesmí přesáhnout hodnotu

³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 5. 2000 sp. zn. 33 Cdo 2657/99

³⁶ Novela č. 370/2000 Sb. odstranila pochybnosti, které přímo plynuly z dikce zákona. Nebylo totiž zcela jasné, zda lze příplatkovou povinnost uložit vícekrát. Povinnost lze tedy uložit i opakovaně, ale jenom do doby, než dosáhne 50 % výše základního kapitálu. Z toho lze též logicky vyvodit, že příplatkovou povinnost lze uložit znovu poté, co již jednou byly příplatky v zákonné maximální výši do vlastního kapitálu vloženy a následovně spotřebovány či vráceny společníkům. Viz Bartošíková, Štenglová str. 134 a násl.

odpovídající polovině základního kapitálu. Na rozdíl od vkladové povinnosti lze uhradit příplatek mimo základní kapitál *pouze peněžitými prostředky*. Sám společník se může k příplatku zavázat i dobrovolně. Lze tak ale učinit pouze se souhlasem valné hromady. V případě, že společník stanovenou povinnost neplní, použije se rovněž obdobným způsobem ustanovení o vyloučení společníka valnou hromadou v § 113 odst. 2 až 6 ObchZ, sama společnost může též podat proti společníkovi žalobu (společníci právo nemají). Je-li tímto způsobem společník vyloučen, uvolněný obchodní podíl přechází na společnost (další postup společnosti dle § 113 odst. 5 a 6 ObchZ).

Příplatky se společníkům vrací jen v rozsahu, v jakém se nepoužijí za účelem úhrady ztrát (§ 121 odst. 4 ObchZ).

5.3. Ručení společníka

Česká legislativa zná dva způsoby, jakými může společník obchodní společnosti ručit za její závazky. Prvním je *ručení neomezené*, společník ručí za závazky společnosti celým svým vlastním majetkem. To je typické pro společníky veřejné obchodní společnosti a dále pro komplementáře společnosti komanditní. Druhým případem je *omezené ručení* společníků, kdy existuje zákonem určená částka, do které tito ručí za závazky společnosti celým svým majetkem. Jak sám název druhu obchodní společnosti napovídá, právě omezené ručení je charakteristické pro s. r. o. Funkcí zákonného ručení je poskytnout ochranu věřitelům společnosti, a to zajištěním jejich pohledávek vůči ní v době, kdy ještě nedošlo ke splacení celého základního kapitálu a společnost nemá majetek, který by mohla použít k placení svých dluhů.

Základní právní úpravu ručení společníka společnosti s ručením omezeným představuje § 106 ObchZ, mající přednost před obecnou úpravou ručení § 56 odst. 5 a zároveň i § 303 a následující ObchZ, které se použijí přiměřeně. *Společníci ručí společně a nerozdílně za závazky společnosti do výše souhrnu nesplacených částí vkladů všech společníků* podle stavu zápisu v obchodním rejstříku. Rozhodující tedy

není výše vkladu, kterou společník již fyzicky splatil, ale stav zapsaný v obchodním rejstříku po podání návrhu na zápis změny ve výši splaceného vkladu společníka poté, co proběhlo řízení o zápisu změn v obchodním rejstříku týkajících se splacení vkladu. Tento *zápis má konstitutivní účinek*. Uvedený způsob ručení zná zákon teprve od roku 2001, kdy došlo ke změně v úpravě ručení společníků s. r. o. (novelizace byla provedena zákonem č. 370/2000 Sb., jednalo se o jednu z největších novel obchodního zákoníku, ale i dalších právních předpisů, např. zákon o cenných papírech, zákon o podnikání na kapitálovém trhu aj.). Novela provedla harmonizaci s evropskými předpisy kvůli plánovanému vstupu do Evropské unie a nabyla účinnosti ke dni 1. 1. 2001. Do 31. 12. 2000 ručil společník do výše svého nesplaceného vkladu zapsaného v obchodním rejstříku.

V nové úpravě ručí společník i poté, co svůj vklad splatil v plné výši. Jeho ručení za závazky společnosti totiž trvá i nadále, byť i jen jediný ze společníků dosud nesplatil svůj vklad, tedy až do doby, kdy je v obchodním rejstříku zapsáno *splacení plné výše základního kapitálu*.

5.3.1. *Plnění společníka z titulu ručení a právo regresu*

Za trvání zákonného ručení společníků se může věřitel domáhat svých nároků vůči jakémukoli ze společníků teprve až po tom, co společnost v pozici dlužníka dle § 306 odst. 1 ObchZ není schopna plnit své splatné závazky. V případě, kdy se věřitel na některého ze společníků obrátí, nemůže tento takové plnění odmítnout, i když je právě společníkem, jehož vklad do základního kapitálu byl už v plné výši splacen a řádně zapsán v obchodním rejstříku. Výše požadovaného plnění však současně nesmí převyšovat souhrnnou hodnotu dosud nesplacených vkladů.

V případě, že společník svoji ručitelskou povinnost splní a závazek za společnost splatí, nesnižuje tím rozsah ručení a ani tím jeho ručení nezaniká. Tudíž i společník, který už jednou z pozice ručitele plnil, může být požádán kterýmkoli jiným věřitelem k placení dalších dluhů za společností. Plní-li společník z titulu ručení, *započítává se mu toto plnění na splacení vkladu*. Společník však musí provedené plnění společnosti oznámit a též prokázat. Jednatel společnosti je posléze

povinen podat návrh na zápis nové výše splaceného vkladu k rejstříkovému soudu, může tak učinit i sám společník, zejména pak v případě nečinnosti jednatele. Snadno však může dojít i k situaci, kdy započtení není plně nebo částečně možné, například když společník již v minulosti svůj vklad splatil. Pak nastupuje *právo regresu vůči společnosti* ve výši, o jakou převyšuje poskytnuté plnění hodnotu společnickova nesplaceného vkladu. Jestliže mu společnost odmítne náhradu poskytnout, může se domáhat náhrady od jakéhokoli společníka, jehož vklad ještě nebyl splacen. V případě, kdy už žádný takový společník ve společnosti neexistuje, může se dožadovat náhrady od každého společníka, a to *v rozsahu jejich účasti na základním kapitálu společnosti*.

6. PRÁVA SPOLEČNÍKA VE VZTAHU K OBCHODNÍMU PODÍLU

6.1. Právo na podíl na zisku

Jak plyne z ustanovení § 123 odst. 1 ObchZ, jedním ze základních práv společníka je *právo podílet se na zisku společnosti*. Dle § 125 odst. 1 písm. b) ObchZ náleží rozhodnutí o tom, jaká část zisku bude určena pro rozdělení mezi společníky, do působnosti valné hromady (přičemž postačí prostá většina přítomných hlasů). Výsledná část zisku určeného k rozdělení mezi společníky je hodnota dosaženého hospodářského výsledku za účetní období:

- snížena o povinné odvody do rezervního fondu nebo jiných kapitálových fondů v zákonné výši, nestanoví-li společenská smlouva jinak
- snížena o neuhrazené ztráty minulých let
- zvýšena o jiné zdroje vytvořené v minulosti, které je možné rozdělit, rozhodne-li o tom valná hromada (nerozdělený zisk z minulých let, prostředky z disponibilních fondů společnosti)

K výplatě zisku dále není možné použít základní kapitál, prostředky z rezervního fondu ani jiných kapitálových fondů. Je celkem logické, že společnost podíly na zisku nevypláčí, dosáhne-li v daném účetním období záporného hospodářského výsledku.

Primárně se poměr rozdělení zisku určuje *podle velikosti jednotlivých obchodních podílů*, společenská smlouva však může opět obsahovat odchylnou úpravu. Žádný společník však nemůže být zcela zbaven práva podílet se na zisku společnosti, které mu ze zákona náleží. Je-li poskytnuta některému společníkovi výhoda spočívající ve větším podílu na zisku, měla by být věcně opodstatněná (např. tím, že takto zvýhodněný společník znamená pro společnost větší přínos než ostatní společníci, např. díky svému pracovnímu zapojení ve společnosti či přinesenému

know-how). V opačném případě může být společenská smlouva v dané části neplatná, a to z důvodu rozporu s dobrými mravy a zásadami poctivého obchodního styku.³⁷

Podíl na zisku, který byl vyplacený v rozporu s výše uvedeným, jsou společníci povinni společnosti vrátit. Za toto vrácení ručí společně a nerozdílně jednatelé, kteří vyslovili souhlas s výplatou podílu na zisku (§ 123 odst. 4 ObchZ).

6.2. Právo na přednostní převzetí vkladu při efektivním zvýšení základního kapitálu

Efektivním zvýšením základního kapitálu společnosti se rozumí zvětšení jejího majetku novými vklady. Peněžité vklady jsou přípustné jen tehdy, když jsou dosavadní peněžité vklady zcela splaceny, nepeněžitých vkladů se toto omezení nedotýká, mohou však být vloženy jen tehdy, je-li to v důležitém zájmu společnosti (§ 204 ObchZ). Změna výše základního kapitálu zapíše do obchodního rejstříku.

Celý proces je popsán v § 142 a násl. ObchZ. Rozhodnutí o zvýšení základního kapitálu spadá do působnosti valné hromady (§ 125 písm. e) ObchZ), přičemž je zapotřebí kvalifikovaná dvoutřetinová většina hlasů všech společníků (nevyžaduje-li společenská smlouva vyšší počet hlasů). Usnesení valné hromady musí určit následující údaje, které jsou současně i obsahem na tuto valnou hromadu (§ 143 odst. 3 ObchZ):

- částku, o kterou se základní kapitál zvyšuje,
- lhůtu, do níž musí být závazky ke zvýšení vkladu nebo k převzetí nového vkladu převzaty,
- případně též předmět nepeněžitého vkladu a částku, kterou se započítává na vklad společníka (na základě znaleckého posudku)

Stávající společníci mají dle znění § 143 odst. 1 ObchZ zákonné přednostní

³⁷ SUM, Tomáš. Právo společníků společnosti s ručením omezeným na zisku společnosti. Epravo.cz [online]. 2006 [cit. 2008-11-30]. Dostupný z WWW: www.epravo.cz/top/clanky/pravo-spolecniku-spolecnosti-s-rucenim-omezenym-na-zisku-spolecnosti-39593.html

právo k účasti na zvýšení základního kapitálu. K převzetí závazku ke zvýšení vkladu jsou společníci oprávněni v poměru podle výše svých obchodních podílů (neurčuje-li společenská smlouva jiný způsob určení výše obchodního podílu při nerovném postavení společníků ve společnosti). Společník samozřejmě není povinen tohoto práva využít, může se ho i vzdát přímo na zasedání valné hromady nebo též písemným prohlášením s úředně ověřeným podpisem. Vzdání se práva má právní účinky i vůči právnímu nástupci společníka. Nedojde-li k převzetí závazku ke zvýšení vkladu všemi společníky, může tak následně učinit kterýkoli ze společníků samostatně, a to se souhlasem valné hromady. Nedojde-li ke zvýšení vkladů současných společníků ve stanovené lhůtě, může převzít závazek k novému vkladu do společnosti třetí osoba.

Závazek ke zvýšení vkladu nebo k novému vkladu se přebírá písemným prohlášením, které obsahuje náležitosti uvedené v § 143 odst. 3 písm. a) a c) ObchZ a lhůtu pro splacení vkladu. Osoba, která doposud nebyla společníkem, musí samozřejmě též písemně prohlásit, že přistupuje ke společenské smlouvě, přičemž podpis musí být úředně ověřen.

6.3. Právo společníka převést obchodní podíl

Rozhodnutí pro převod obchodního podílu náleží svobodné vůli jeho majitele. Samotný převod však nelze uskutečnit zcela libovolně, ale jen za podmínek, které určuje zákon a většinou i upravuje společenská smlouva³⁸. K převodu obchodního podílu dochází vždy na základě smlouvy, ať už se jedná o dobrovolný převod anebo vynucený převod ze zákona. Na nabyvatele obchodního podílu přechází veškerá práva a povinnosti spjatá s existujícím obchodním podílem, jakožto i majetková účast na společnosti s ručením omezeným.

³⁸ Takové úpravy opět nesmějí být v rozporu se zákonem a musí být v souladu s dobrými mravy a poctivým obchodním stykem.

6.3.1. Převod na společníka vs. převod na extranea

V praxi mohou při převodu obchodního podílu nastat dvě situace s odlišnými právním režimem podle toho, kdo je nabyvatelem. První z nich je převod obchodního podílu na již stávajícího společníka s. r. o.³⁹ Společník - převodce si však musí vyžádat souhlas valné hromady.⁴⁰ Společenská smlouva může stanovit, že takového souhlasu není zapotřebí (§ 115 odst. 1 ObchZ). Jelikož každý společník může být majitelem pouze jednoho obchodního podílu v jedné společnosti, převedený obchodní podíl se sloučí se stávajícím obchodním podílem nabývajícího společníka, stejně tak jako jemu odpovídající vklad.

Jiná situace nastává při převodu na extranea, tedy na osobu, která ještě není společníkem. Samotnou možnost uskutečnění takového převodu podmiňuje § 115 odst. 2 ObchZ výslovným svolením společenské smlouvy. Pokud takové ustanovení neexistuje, má se za to, že obchodní podíl je na třetí osobu nepřevoditelný. Byla-li by i tak smlouva o převodu uzavřena, nejednalo by se o platný právní úkon.⁴¹ Společenská smlouva může dále vyžadovat, aby převod na extranea odsouhlasila valná hromada. Jelikož nabyvatel obchodního podílu v tomto případě doposud není společníkem, musí bezpodmínečně přistoupit ke společenské smlouvě, případně ke stanovám společnosti, jsou-li sepsány.⁴² Převádí-li se obchodní podíl, na který ještě nebyl vklad zcela splacen, nový společník nabývá stejné povinnosti ke splacení vkladu, přičemž převodce se dostává do pozice ručitele za jeho úplné splacení. Je třeba také poznamenat, že jedná-li se o společnost jediného společníka, je obchodní podíl převoditelný vždy, i kdyby to zakladatelská listina zakazovala.

³⁹ Převod na jiného společníka může být společenskou smlouvou i úplně vyloučen (§ 115 odst. 1 ObchZ). Mlčí-li společenská smlouva, má se za to, že je obchodní podíl na jiného společníka převoditelný vždy.

⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 29 Odo 1278/2005 „Vyžaduje-li zákon k účinnosti právního úkonu souhlas valné hromady, může být souhlas dán (nevyžaduje-li zákon předchozí souhlas) před i po uzavření smlouvy; tento závěr se uplatní i ve věci souhlasu valné hromady s převodem obchodního podílu.“

⁴¹ Společníci by ale se mohli dohodnout na změně společenské smlouvy a upravit tak ustanovení o převoditelnosti obchodního podílu. Tato změna by však nemohla vést k následnému zplnění převodní smlouvy. Viz Dvořák T., Společnost s ručením omezeným

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2002, sp. zn. 29 Odo 264/2001: „Jak vyplývá právě z ustanovení § 115 odst. 3 ObchZ nabyvatel obchodního podílu se nestává účastníkem společenské smlouvy, popřípadě stanov ze zákona, ale zákon váže jeho účastenství na jeho jednostranný právní úkon, výslovné prohlášení ve smlouvě o převodu obchodního podílu, že přistupuje ke společenské smlouvě, popřípadě ke stanovám. Teprve tímto prohlášením se stává účastníkem společenské smlouvy a osobou ze společenské smlouvy oprávněnou a zavázanou, osobou podrobenou režimu společenské smlouvy.“

Zákonná úprava tedy jasně preferuje převod obchodního podílu v rámci stávajících společníků před převodem na extranea zejména z toho důvodu, aby se zajistila stabilita vedení a tak i celé společnosti a udržel se jistý prvek osobnosti kapitálové společnosti, kterou je společnost s ručením omezeným. Zde vidím podstatný rozdíl oproti čistě kapitálové akciové společnosti, kde je účast na společnosti ztělesněna ve volně převoditelných akciích. S akcií však není spojena přímá účast jejího majitele na vedení společnosti, proto ani není účelné nějakým způsobem převoditelnost akcie omezovat.

6.3.2. *Náležitosti smlouvy o převodu obchodního podílu*

Převod nelze provést smlouvou kupní smlouvou podle obchodního zákoníku, neboť jejím předmětem může být pouze věc movitá. Stejně tak se nedá použít kupní či darovací smluvní typ ve smyslu občanského zákoníku, jelikož obchodní podíl není předmětem vlastnického práva, ale je jinou majetkovou hodnotou, jak již zaznělo. Převod obchodního podílu je závazkový vztah, který je dle § 261 odst. 3 ObchZ absolutní povahy. To znamená, že se vždy řídí obchodním zákoníkem bez ohledu na to, zda jsou smluvní strany podnikateli či nikoli.

Obchodní zákoník v § 115 odst. 3 předurčuje pro převod obchodního podílu speciální smluvní typ, a to *smlouvu o převodu obchodního podílu*. Smluvní strany se tudíž nazývají *převodce* a *nabyvatel* (převodce obchodního podílu není *de facto* prodávajícím, stejně tak nabyvatel není kupujícím). Z výše uvedeného je též patrné, že společnost nemůže zasahovat do samotného uzavření smlouvy o převodu z toho důvodu, že sama není účastníkem tohoto závazkového vztahu. Nicméně zákon poskytuje několik prvků ochrany zájmů společnosti z toho důvodu, že je převodem zcela jistě dotčena (jedná se např. možnost omezit převoditelnost společenskou smlouvou, zákonem stanovená forma převodu, nutný souhlas valné hromady či jiného orgánu).

Náležitosti smlouvy o převodu obchodního podílu upravuje § 115 odst. 3 ObchZ. Smlouva musí mít písemnou formu a podpisy musí být úředně ověřeny, jinak je smlouva absolutně neplatná. Jelikož je smlouva právním úkonem, přihlídneme též

k ustanovení § 37 OZ⁴³, čili nesmí chybět identifikace obou smluvních stran, stejně tak jako dostatečná specifikace převáděného obchodního podílu, tzn. určení výše obchodního podílu, jemu odpovídající výše vkladu do základního kapitálu a míra jeho splacení a v případě úplatného převodu cena nebo způsob jejího určení.⁴⁴ Výše ceny za převod obchodního podílu není nijakým způsobem závazně určena, záleží na společníkovi, za jakou má pro něj jeho obchodní podíl hodnotu či za jakou tržní cenu ho bude schopen převést.⁴⁵

6.3.3. Právní účinky smlouvy o převodu obchodního podílu

Důležitým momentem je vymezení dne, kdy nastávají právní účinky převodu obchodního podílu. Tímto dnem nemusí být nutně nabytí platnosti smlouvy. Smluvní strany musí především sdělit svůj úmysl valné hromadě, vyžaduje-li společenská její souhlas.⁴⁶ Valná hromada⁴⁷ celou záležitost týkající se převodu projedná a posoudí, zda je nový společník přijatelný, např. z hlediska rozdělení sil ve společnosti. Ke schválení postačuje dle ustanovení § 127 odst. 3 ObchZ alespoň prostá většina hlasů přítomných společníků, společenská smlouva může stanovit i vyšší počet hlasů.

Převodní smlouva je platná dnem podpisu smlouvy druhé ze smluvních stran. Podmiňuje-li společenská smlouva převod souhlasem valné hromady, je tato účinná až dnem udělení takového souhlasu. Jinak je smlouva účinná dnem doručení účinné smlouvy o převodu společnosti.⁴⁸ Tímto okamžikem účast převodce ve společnosti zaniká a naopak vzniká účast nového společníka. Jednatel společnosti pak musí podat návrh na zápis změny v obchodním rejstříku k rejstříkovému soudu (ten má už

⁴³ právní úkon musí být učiněn způsobilými subjekty, svobodně, srozumitelně, vážně a určitě, nesmí odporovat zákonu a dobrým mravům

⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 4. 2006, sp. zn. 29 Odo 221/2005: „V úplatné smlouvě o převodu obchodního podílu musí být uvedena cena nebo způsob jejího určení; není však vyloučeno, aby dohoda o ceně byla uvedena v příloze ke smlouvě.“

⁴⁵ Podotýkám, že jakákoli práva a povinnosti, které majitelství obchodního podílu přináší, nemůžou být jako taková předmětem smlouvy o převodu. Tvoří totiž spolu s obchodním podílem nedělitelný celek a tak i převod lze učinit výlučně v jediném celku.

⁴⁶ do té doby nemá smlouva právní účinky ani vůči společnosti, ani vůči třetím osobám

⁴⁷ Udělení souhlasu k převodu obchodního podílu může být udělený i Dozorčí radou, než je Valná hromada, určí-li tak společenská smlouva. Stejně tak i společníci mohou dle §130 odst. 1 přijímat rozhodnutí i mimo valnou hromadu.

⁴⁸ SUM, Tomáš. Převod obchodního podílu. Epravo.cz [online]. 2005 [cit. 12. Ledna 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/prevod-obchodniho-podilu-32555.html?mail>

jen deklaratorní účinek) a je též povinen provést změnu v osobě společníka v seznamu společníků. Vůči třetím osobám nabývá změna v osobě společníka účinnosti dnem zveřejnění změny v obchodním věstníku.

6.3.4. Úplatnost vs. bezúplatnost smlouvy o převodu obchodního podílu

Z paragrafu § 115 ObchZ se s určitostí nedá vyvodit, zda je smlouva o převodu obchodního podílu použitelná jak pro úplatný, tak i pro bezúplatný převod. Svoji roli zde sehrála judikatura v podobě rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, která ustanovila, že se může jednat o oba dva typy převodu. Podle interpretace daného ustanovení soudem je nutné v konkrétní smlouvě je vždy určit, o který z těchto dvou smluvních typů se jedná. Nedostatek vyjádření úplatnosti však nedovozuje bezúplatnost převodu.

I když obchodní zákoník mezi povinné náležitosti smlouvy o převodu obchodního podílu nezařazuje dohodu o ceně či způsobu jejího určení nebo výslovné vyjádření o bezúplatnosti, nezbytnost zahrnutí jedné či druhé z těchto náležitostí vyplývá z požadavku určitosti právního úkonu vyplývající z § 37 odst. 1 OZ.⁴⁹ Závěr je tedy takový, že při úplatném převodu obchodního podílu musí být tedy ve smlouvě cena nebo způsob jejího určení v každém případě, jinak nedojde k platnému uzavření smlouvy z důvodu její neurčitosti. Stejně tak i musí být výslovně vyjádřen úmysl převést obchodní podíl bezplatně.

6.3.5. Neplatnost smlouvy o převodu obchodního podílu

Je-li nabyvatel přistupujícím společníkem, musí smlouva navíc obsahovat jeho prohlášení o tom, že přistupuje ke společenské smlouvě (případně stanovám, pokud byly vydány), jinak je neplatná.⁵⁰ Z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007

⁴⁹ Viz rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 Cmo 120/94 „...žalobce platně a v souladu s ustanovením § 115 ObchZ převedl svůj obchodní podíl ve společnosti na prvního a druhého žalovaného. Nedohodli se však o tom, zda a kolik žalobce dostane za tento podíl zaplacen. Pokud tedy žalobce požaduje za svůj obchodní podíl od žalovaných č. 1) a 2) po 375000 Kč, nemá tento uplatněný nárok oporu v žádné dohodě o ceně obchodního podílu a ani v žádném právním předpise.“

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2002, sp. zn. 29 Odo 264/2001: „... Jak vyplývá právě z ustanovení § 115 odst. 3 ObchZ, nabyvatel obchodního podílu se nestává účastníkem společenské smlouvy, popřípadě

také plyne, že i věřitel společnosti se může domáhat neplatnosti smlouvy o převodu obchodního podílu. Jde o případ, kdy společník se 100 % účastí převedl celý obchodní podíl na extranea, přičemž věřitelka společnosti se domáhala zrušení platnosti takové smlouvy s odkazem zejména na § 39 OZ⁵¹, protože společník uskutečnil převod s cílem obejít své povinnosti, jež by mu z jeho pozice jinak plynuly (v důsledku likvidace či prohlášení konkursu). Důvodem měl být i fakt, že nabyvatel údajně neměl mít zájem na pokračování společnosti, tudíž majetkové postavení žalobkyně jako věřitelky mohlo být převodem ohroženo. Nejvyšší soud zde potvrdil rozhodnutí soudu první instance s tím, že povinnost loajality společníka vůči společnosti předpokládá takové jednání, kdy společník neúměrně a neodůvodněně neohroží další činnost a existenci společnosti. Smlouva o převodu obchodního podílu byla v tomto případě prohlášena za neplatnou.⁵²

6.3.6. *Převod části obchodního podílu rozdělením*

Někdy se společník může rozhodnout, že nechce svou účast ve společnosti ukončit úplně, ale jenom částečně omezit. Menší obchodní podíl představuje snížení účasti na zisku a počtu hlasů, kterým společník doposud disponoval na valné hromadě. Rozdělení obchodního podílu je přípustné jen v případě převodu nebo přechodu obchodního podílu, a to se souhlasem valné hromady (společenská smlouva může rozdělení vyloučit). V případě převodu zákon umožňuje obchodní podíl rozdělit na části, z nichž jednu si majitel rozdělovaného obchodního podílu ponechá.⁵³ Ze všech částí vznikají samostatné obchodní podíly, případně se spojí se

stanov ze zákona, ale zákon váže jeho účastenství na jeho jednostranný právní úkon, výslovné prohlášení ve smlouvě o převodu obchodního podílu, že přistupuje ke společenské smlouvě, popřípadě ke stanovám.... Bez uvedeného prohlášení by se nabyvatel obchodního podílu nestal účastníkem společenské smlouvy, což je stav, kterému obchodní zákoník brání právě tím, že z prohlášení činí podstatnou část smlouvy o převodu obchodního podílu, jejíž nedostatek způsobuje neplatnost smlouvy.“

⁵¹ § 39 zákona č. 40/1964 Sb.: „Neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí zájmům společnosti.“

⁵² Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 387/2006. Může také nastat situace, kdy se společník zavázal k převodu obchodního podílu uzavřením smlouvy o smlouvě budoucí přesto, že převod společenská smlouva zakazuje. V takovém případě je smlouva o smlouvě budoucí absolutně neplatná.

⁵³ Počet částí, na které se obchodní podíl rozděluje, není zákonem výslovně omezen. Vklad, který připadá na každý nově vzniklý obchodní podíl, však nesmí klesnout pod zákonné minimum 20.000 Kč a musí být stále dělitelný tisícem na celá čísla. Dále platí, že počet společníků nesmí překročit 50.

stávajícími obchodními podíly jiných společníků.⁵⁴

K rozdělení obchodního podílu je zapotřebí souhlasu valné hromady v podobě alespoň prosté většiny hlasů dle § 127 odst. 1 ObchZ, dále platí stejný již zmíněný právní režim převodu vyplývající ze zákona či z úpravy převodu ve společenské smlouvě uplatňující se pro převod celého obchodního podílu. Navíc může být rozdělení obchodního podílu při převodu společenskou smlouvou zcela vyloučen.

Převádí-li se na již existujícího společníka, nevzniká nabyvateli druhý obchodní podíl, nýbrž se jeho dosavadní podíl spojí s převáděnou částí. To vyplývá z faktu, že každý společník může být majitelem pouze jednoho obchodního podílu. Společník-nabyvatel zvyšuje svou účast na společnosti ve stejném poměru, jako ji společník-převodce snižuje. V případě, že se převod uskutečňuje na extranea, z převáděné části vzniká nový obchodní podíl. Počet společníků ve společnosti s ručením omezeným se tímto způsobem zvýší. V případě, že společník převede všechny části rozděleného obchodního podílu, jeho účast ve společnosti končí.

Otázkou zůstává rozdělení obchodního podílu, jemuž odpovídá doposud nesplacený vklad. V této situaci převodem vznikají samostatné závazky splatit vklad, který se váže na všechny části obchodního podílu ve stejném poměru. Pokud je závazek spojený se splácením vkladu nedělitelného plnění, není možné obchodní podíl rozdělit.

6.4. Právo společníka ukončit účast na společnosti

Právo společníka ukončit účast na společnosti není výslovně zahrnuto v příslušném oddíle obchodního zákoníku s názvem „*práva a povinnosti společníků*“ (§ 113 – 124 ObchZ). Když už společník nechce nadále setrvávat ve společnosti s ručením omezeným, zákon mu poskytuje několik variant, jak účast ukončit. První možností je samozřejmě převést svůj obchodní podíl na druhou osobu

⁵⁴ Jakýkoli obchodní podíl nebo jeho část, kterou společník nabude v důsledku nějaké právní skutečnosti, se spojí s dosavadním obchodním podílem. V případě, že všechny obchodní podíly spočinou v rukou jen jediného společníka, je pak tento povinen splatit všechny dosud nesplacené vklady, a to ve lhůtě tří měsíců od takového dne. Jinak může soud rozhodnout o zrušení společnosti.

smlouvou o převodu dle § 115 ObchZ s ohledem na to, co společníkovi dovoluje společenská smlouva, jak bylo popsáno výše.

Společník se může také domluvit s ostatními společníky a účast ve společnosti ukončit *dohodou všech společníků o ukončení účasti* dle ustanovení § 149a ObchZ. Taková dohoda má zákonem předepsanou písemnou formu a vyžaduje ke své platnosti úředně ověřené podpisy všech společníků. Není-li dohoda v souladu s kogentním ustanovením § 149a ObchZ, byla by neplatná stejně tak jako zánik účasti dotyčného společníka ve společnosti. Účast odcházejícího společníka zaniká ke dni účinnosti dohody o ukončení nebo ke dni, který si v ní společníci smluví. Následně pak *uvolněný obchodní podíl přechází na společnost*. Společnost dále postupuje podle §113 odst. 6 ObchZ (obdobně jako při uvolnění obchodního podílu vyloučeného společníka). Bývalému společníkovi připadá nárok na vypořádání (viz dále).

Další možností v případě úmyslného odchodu ze společnosti je zakotvena v zákoně jako *zrušení účasti společníka soudem* (§ 148 odst. 1 ObchZ). Dle tohoto ustanovení může společník navrhnout (pokud se nejedná o společnost o jediném společníkovi, který tuto možnost ze zákona nemá), aby soud jeho účast ve společnosti zrušil, nelze-li na něm spravedlivě požadovat, aby ve společnosti setrval. Právě o okolnostech, za nichž nelze po společníkovi požadovat, aby ve společnosti nadále setrval, rozhodoval již v minulosti Nejvyšší soud (např. 29 Odo 194/2004). Nejvyšší soud zaujal v rozsudku stanovisko, že mezi tyto okolnosti nepatří případy, kdy byl tento společník odvolán z funkce jednatele, ukončil pracovní poměr ve společnosti, neúspěšně nabídl svůj obchodní podíl ostatním společníkům nebo že vzhledem k poměrům obchodních podílů jednotlivých společníků nemůže nijak ovlivnit poměry ve společnosti.⁵⁵ Dle rozhodnutí Nejvyššího soudu čj. 29 Odo 389/2005 a 29 Odo 789/2005 sem dále nepatří ani nepřekonatelné rozpory mezi společníky a ani podání trestního oznámení společností na společníka.

O zrušení účasti společníka ve společnosti rozhoduje příslušný soud, který

⁵⁵ KORDAČ, Zbyšek. Je společník v s.r.o. „uvězněn“ navěky? Epravo.cz [online]. 2007 [cit. 12. Ledna 2009]. Dostupný z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/je-spolecnik-v-sro-uveznen-naveky-46763.html>

zváží zejména navrhované důvody pro zrušení účasti společníka ve společnosti s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu. Dle právního názoru vyjádřeného Nejvyšším soudem v rozhodnutí 29 Cdo 2084/2000 musí příslušný soud „*dbát zejména na to, aby důsledky soudního rozhodnutí ve věci zrušení účasti společníka nebyly podstatně závažnějším zásahem do poměrů společnosti, než újma vzniklá společníkovi v případě zamítnutí jeho návrhu.*“⁵⁶

Účastníky soudního řízení o zrušení účasti společníka ve společnosti je společnost a společník, který je zároveň navrhovatelem. Stejně jako při dohodě společníků o ukončení účasti, i zde se obdobným způsobem použije §113 odst. 5 a 6 ObchZ, tedy za předpokladu, že soud účast společníka skutečně zruší. Uvolněný obchodní podíl společníka, jehož účast na společnosti byla zrušena, pak opět přechází na společnost, která je pak povinna postupovat zákonem stanoveným způsobem.

Zákon ještě uvádí jednu výjimku, a to pro případ společníka se stoprocentním obchodním podílem ve společnosti s ručením omezeným. U toho totiž z logických důvodů nemá smysl rušit vlastní účast právě soudem.

6.5. Právo na podíl na likvidačním zůstatku

V případě, že je společnost zrušena s likvidací, má každý společník právo na majetkovém zůstatku, který vyplynul z likvidace (podíl likvidačním zůstatku). Tento podíl se podobně jako podíl vypořádací určí *poměrem obchodních podílů* (§ 153 ObchZ).

Společenská smlouva může i v tomto případě určit jednotlivé podíly na likvidačním zůstatku jinak než poměrem obchodních podílů a založit tak nerovné postavení společníků (určení výše podílu na likvidačním zůstatku bez vazby na vklad společníka v základním kapitálu společnosti). Takové ujednání by však mělo být

⁵⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu 29 Cdo 2084/2000: „...ochrana poskytovaná podle ustanovení § 148 odst. 1 obchodního zákoníku nenáleží jenom společníkovi společnosti, jenž podal návrh na zrušení své účasti ve společnosti soudem, ale že je třeba, aby se vztahovala též na společnost a ostatní její společníky...“

v každém případě opodstatněné a nemělo by se přičít zásadám poctivého obchodního styku dle § 265 ObchZ. Jinak by bylo totiž neplatné, stejně tak jako každé jiné ustanovení obsažené ve společenské smlouvě, které by neodůvodnitelným způsobem znevýhodňovalo některého ze společníků (viz např. stanovení výše obchodního podílu jinak než vztahem vkladu k základnímu kapitálu společnosti).

6.6. Právo na Vypořádání (vypořádací podíl)

Vypořádací podíl si můžeme představit jako majetkový nárok, do kterého je transformována kvantitativní stránka obchodního podílu. Vypořádací podíl společnost vyplácí společníkovi nebo též jeho právnímu nástupci tehdy, když účast společníka na společnosti končí jinak než převodem obchodního podílu a současně existence společnosti nadále trvá (§ 61 odst. 2 ObchZ). Ve zvláštní části obchodního zákoníku upravující společnost s ručením omezeným se dále v § 150 odst. 1 ObchZ stanovuje, že právo na vypořádání náleží tomu společníkovi (též dědici nebo jeho právnímu nástupci), jehož účast zanikla.

Vypořádání obchodního podílu je následkem těchto právních skutečností (událostí):

- společník ukončil účast dohodou všech společníků dle § 149a ObchZ
- při úmrtí společníka fyzické osoby nebo zániku společníka právnické osoby obchodní podíl nepřechází na dědice ani na právního nástupce (jedná se o případy, kdy společenská smlouva vylučuje dědění obchodního podílu či přechod na právního nástupce dle §116 ObchZ)
- společník byl ze společnosti vyloučen valnou hromadou v rámci tzv. kadučního řízení (§ 113 odst. 4 ObchZ) pro neplnění vkladové či příplatkové povinnosti (popsáno v kapitole 4)
- účast společníka byla zrušena soudem (§ 148 odst. 1 ObchZ a § 116 ObchZ)
- společník byl na návrh společnosti vyloučen rozhodnutím soudu

(§ 149 ObchZ)

- účast společníka zanikla prohlášením konkurzu na jeho majetek nebo zamítnutím insolventního návrhu na nedostatek majetku společníka nebo byl obchodní podíl postižen pravomocným nařízením výkonu rozhodnutí nebo byl vydán exekuční příkaz k postižení obchodního podílu společníka ve společnosti po právní moci usnesení o nařízení exekuce (§ 148 odst. 2 ObchZ)

Když účast společníka ve společnosti skončí některým výše uvedeným způsobem, obchodní podíl se „uvolní“. To znamená, že v podstatě není známo, která osoba bude společníkovým nástupcem (obchodní podíl se nepřevádí na nabyvatele smlouvou o převodu obchodního podílu ani přímo nepřechází děděním či právním nástupnictvím). Volný obchodní podíl přechází na společnost s ručením omezeným jako *uvolněný obchodní podíl* teprve poté, co účast společníka ve společnosti skončí.

Nyní již bývalému společníkovi vzniká ze zákona *právo na vypořádání* a současně i povinnost dle § 312 a násl. ObchZ ručit za splacení dosud nesplaceného vkladu, který připadá na uvolněný obchodní podíl (§ 150 odst. 2 ObchZ).

6.6.1. Vyloučení společníka ze společnosti soudem

Na rozdíl od zrušení účasti společníka soudem podle § 148 odst. 1 ObchZ, návrh na vyloučení společníka podává u příslušného soudu jediné sama společnost (§ 149 ObchZ). Účastníky soudního řízení jsou v tomto případě společnost a společník, který má být vyloučen. Jako podmínku zákon stanoví, že s podáním návrhu musí souhlasit společníci, jejichž vklady představují alespoň jednu polovinu základního kapitálu. Současně lze vyloučit jen takového společníka, který porušuje své povinnosti závažným způsobem. Společnost se též nemůže obrátit na soud dříve, než prokazatelně vyzve společníka k povinnosti a písemně ho upozorní na možnost vyloučení.

Vyloučení společníka ze společnosti rozhodnutím soudu umožňuje společnosti

zbavit se společníka, který porušuje závažným způsobem své povinnosti. Zároveň i chrání společníka před jednostranným úkonem společnosti, která může společníka sama vyloučit pouze výjimečně, při nesplnění povinnosti podle § 113 odst. 4 a § 121 odst. 1 ObchZ.⁵⁷ Důkazní břemeno v tomto případě nese společnost a je tedy na ní, aby prokázala, že opravdu došlo k opakovanému porušení dle § 149 ObchZ.⁵⁸

6.6.2. Prohlášení konkurzu na majetek společníka

Podle ustanovení § 148 odst. 2 ObchZ má prohlášení konkurzu na majetek společníka stejné právní účinky jako zrušení účasti společníka ve společnosti s ručením omezeným soudem, a to dnem právního účinku prohlášení konkurzu. Stejně jako v případě zrušení účasti společníka soudem přechází uvolněný obchodní podíl na společnost, která pak postupuje dle § 113 odst. 5 a 6 ObchZ. Na základě § 150 ObchZ opět společníkovi vznikne právo na vypořádací podíl. Vypořádací podíl spadá do konkurzní podstaty jako pohledávka za společností bývalého společníka. Když je vypořádací podíl splatný, vyplácí se ve prospěch majetkové podstaty k rukám insolvenčního správce.⁵⁹ Pro výkon rozhodnutí se dále použijí příslušná ustanovení občanského soudního řádu upravující příkázání jiných peněžitých pohledávek (§ 320 občanského soudního řádu).

⁵⁷ Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 15. 2. 1996 sp. zn. 3 Cmo 110/96: „Protože žalobkyně neprokázala, že by žalovaného písemně upozornila na možnost vyloučení ze společnosti, a že by tak splnila jednu z podmínek pro vyloučení žalovaného ze společnosti podle ustanovení § 149 ObchZ, nezbylo odvolacímu soudu než napadený výrok rozhodnutí soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby z tohoto důvodu jako věcně správný potvrdit.“... „Vyloučení společníka rozhodnutím soudu, které je vázáno na určité podmínky, umožňuje společnosti zbavit se společníka, který porušuje závažným způsobem své povinnosti a zároveň chrání společníka před jednostranným úkonem společnosti, která může společníka sama vyloučit pouze výjimečně, při nesplnění uhrazovací povinnosti.“

⁵⁸ Rozhodnutí Krajského obchodního soudu v Praze ze dne 15. 2. 1995 sp. zn. 29/10 Cm 577/93: „Pro vyloučení společníka ze společnosti s ručením omezeným rozhodnutím soudu ve smyslu § 149 ObchZ musejí být splněny stanovené podmínky, spočívající především v tom, že společník porušuje závažným způsobem své povinnosti. Z uvedeného vyplývá, že společník musí porušovat své povinnosti nejen závažným způsobem, nýbrž i opakovaně, resp. soustavně.“

⁵⁹ Dvořák, T. Společnost s ručením omezeným, 3. přepracované vydání, Praha: ASPI a.s., 2008, str. 186 a násl.

7. UVOLNĚNÝ OBCHODNÍ PODÍL

Jestliže nastane některá z výše uvedených situací, uvolněný obchodní podíl bývalého společníka přejde na společnost (§ 113 odst. 5 ObchZ). Společnost se fakticky stává svým vlastním společníkem, jak je ale uvedeno v § 120 odst. 2 ObchZ, společnost není oprávněna vykonávat jakákoli práva náležící společníkovi (práva a povinnosti s obchodním podílem spojená však nezanikají). V § 120 odst. 1 je též výslovně uvedeno, že dojde-li k nabytí vlastních obchodních podílů společností, je tato povinna dále postupovat podle § 113 odst. 5 a 6 ObchZ a uvedeným postupem jej opět ve stanovené lhůtě pozbyt. Společnost má možnost obchodní podíl převede na jiného společníka nebo na třetí osobu, anebo přiměřeně snížit základní kapitál o hodnotu vkladu, který připadá na uvolněný obchodní podíl (je-li ovšem toto snížení možné, výše základního kapitálu ani v tomto případě nesmí klesnout pod 200.000,- Kč). Společnosti v souvislosti s nabytím vlastního obchodního podílu vznikají nejen určité povinnosti, například vytvořit speciální rezervní fond (§ 120 odst. 2 ObchZ), ale též i zákazy (§ 120 odst. 3 ObchZ).

Rozhodnutí ohledně dalšího naložení s volným obchodním podílem náleží dle § 125 odst. 1 písm. n) a ustanovení § 113 odst. 5 a 6 ObchZ do působnosti valné hromady. Valná hromada může:

- rozhodnout o převodu obchodního podílu na jiného společníka či třetí osobu,
- rozhodnout o snížení základního kapitálu
- rozhodnout o tom, že ostatní společníci převezmou uvolněný obchodní podíl v poměru svých obchodních podílů za úplatu ve výši vypořádacího podílu.

7.1. Převod uvolněného obchodního podílu

Není sporu o tom, že uvolněný obchodní podíl se převádí smlouvou o převodu obchodního podílu dle § 115 ObchZ. Uvolněný obchodní podíl je ale na rozdíl od obchodního podílu společníka převoditelný na jiného společníka nebo na třetí osobu vždy, a to na základě rozhodnutí valné hromady dle § 115 odst. 1 ObchZ.

Z kontextu ustanovení § 113 odst. 5 ObchZ vyplývá, že smluvními stranami smlouvy o převodu obchodního podílu jsou společnost jako převodce a některý ze společníků nebo třetí osoba jakožto nabyvatel. Toto ustanovení je poněkud v rozporu s § 120 ObchZ, kde zákon bezvýjimečně zakazuje společnosti nabývat vlastních obchodních podílů. Převodcem ve smluvním vztahu o převodu obchodního podílu je však podle znění zákona sama společnost, která obchodní podíl převádí vlastním jménem, i když obchodní podíl v souladu s dikcí § 120 ObchZ není v majetku společnosti. Stejně tak bude asi těžko možné donutit bývalého společníka, aby na základě rozhodnutí valné hromady podle § 113 odst. 5 ObchZ uskutečnil převod na jiného svým vlastním jménem místo společnosti. Společnost ovšem není majitelkou podílu, tomu brání § 120 ObchZ. Autoři odborných publikací shodně vyslovují názor, že převodcem je společnost, která podepisuje smlouvu svým vlastním jménem, nikoli vyloučený společník.⁶⁰

Co se týče obsahových náležitostí smlouvy, v podstatě platí to, co pro převodní smlouvu obchodního podílu (např. na koho se převádí, údaj o tom, zda jde o převod bezúplatný, v případě úplatného převodu výše převodní ceny nebo způsob jejího určení. Ve většině případů půjde nepochybně o převod úplatný, jelikož společnost

⁶⁰ Eliáš, K.: Společnost s ručením omezeným. 1. vydání, Prospektrum, Praha 1997: „společnost je oprávněna nakládat s volným podílem, ale jen po přechodnou dobu, protože jde o stav, který je v rozporu s příkazem § 120...ze zákona jasně neplyne, kdo má být ve smlouvě o převodu obchodního podílu označen jako převodce - zda tedy společnost, nebo vyloučený společník. Lze však vyjít z kontextu § 113 a 120. Nemá smysl obhajovat řešení, že by snad převodcem měl být vyloučený společník. To především proto, že jej nelze efektivně donutit, aby splnil usnesení valné hromady o převodu podílu a podepsal převodní smlouvu. Poukázat lze v téže souvislosti i na § 113 odst. 6 in fine, podle kterého provede vypořádání s vyloučeným společníkem společnost sama; jí tedy náleží sjednaná úplata za případný prodej podílu. Převodcem tedy musí být společnost, a také podepisuje smlouvu svým jménem, nikoli jménem společníka. Společnost ovšem není majitelkou podílu, tomu brání § 120. Problém je třeba uzavřít tak, že smlouvu o převodu podílu vyloučeného společníka převádí s.r.o. cizí statek, protože ji k tomu opravňuje speciální zákonná licence.“

potřebuje získat prostředky, které pak použije k vypořádání obchodního podílu toho společníka, jehož účast ve společnosti zanikla a náleží mu právo na vypořádací podíl.

7.2. Snížení základního kapitálu a převzetí uvolněného obchodního podílu ostatními společníky

Teprve až v případě, kdy nedošlo k převodu obchodního podílu stanoveným postupem dle § 113 odst. 5 ObchZ (tzn., neexistuje zájemce o převáděný uvolněný obchodní podíl, možná je však i situace, kdy k převodu valná hromada neposkytla svůj souhlas), postupuje společnost podle následujícího šestého odstavce obchodního zákoníku.

Valná hromada do šesti měsíců ode dne zániku účasti společníka ve společnosti rozhodne, že se sníží základní kapitál o hodnotu vkladu, který připadá na uvolněný obchodní podíl. Základní kapitál však nesmí klesnout pod 200 000 Kč. Společnost dále postupuje podle ustanovení § 146 a § 147 ObchZ. Snížení základního kapitálu je účinné ke dni zápisu změny do obchodního rejstříku. Částka, o kterou se základní kapitál snižuje, je opět určena na vypořádání společníka, jehož účast ve společnosti zanikla, nebo jeho právního nástupce.

Valná hromada společnosti může ve stejném termínu rozhodnout pro druhou variantu, kdy uvolněný obchodní podíl převezmou zbývající společníci v poměru svých obchodních podílů, a to za úplaty v souhrnné výši vypořádacího podílu. Tím se uvolněný obchodní podíl rozdělí mezi společníky (dojde tím i k rozdělení vkladu), jeho části následně splynou s obchodními podíly stávajících společníků. Rozdělení uvolněného obchodního podílu dle § 113 odst. 6 je možné a platné i v případě, že společenská smlouva rozdělení obchodního podílu vylučuje.

Není podmínkou, aby s přechodem dle postupu v § 113 odst. 6 ObchZ souhlasili všichni společníci. Může se stát, že některý bude na valné hromadě hlasovat proti takovému postupu. Přijme-li valná hromada platné usnesení o tom, že se uvolněný obchodní podíl rozdělí, přechází na společníky v každém případě, a to za podmínek stanovených valnou hromadou. Proto můžeme povinnost k převzetí

uvolněného obchodního podílu řadit mezi základní povinnosti společníka společnosti s ručením omezeným.

Neučiní-li valná hromada do šesti měsíců od zániku účasti společníka rozhodnutí o snížení základního kapitálu nebo o rozdělení uvolněného obchodního podílu mezi zbývajících společníky, může soud společnost i bez návrhu zrušit a nařídít její likvidaci. Rozhodne-li však valná hromada opožděně, tedy po marném uplynutí šestiměsíční lhůty, soudu už nenáleží společnost zrušit. Judikoval tak Vrchní soud v Praze v rozhodnutí ze dne 14. 12. 2000, sp. zn. 7 Cmo 783/2000.⁶¹

7.2.1. Velikost vypořádacího podílu

Obecně se u všech obchodních společností velikost vypořádacího podílu, který je společnost povinna vyplatit, stanoví podle § 61 odst. 2 ObchZ, a to ke dni zániku účasti společníka ve společnosti *z vlastního kapitálu* zjištěného z mezitímní, řádné nebo mimořádné účetní závěrky sestavené ke dni zániku účasti společníka ve společnosti. Příslušný *vypořádací podíl se následně určí poměrem obchodního podílu bývalého společníka ke zbylým obchodním podílům*, pokud však není společenskou smlouvou založeno nerovné postavení společníků (obdobně jako při určení výše obchodního podílu jinak než poměrem vkladu k základnímu kapitálu).

Zákon ještě dává možnost společníkům, aby si ve společenské smlouvě ujednali, že se velikost vypořádacího podílu nezjistí podle § 61 odst. 2 ObchZ, ale z čistého obchodního majetku na základě posudku znalce nezávislým na společnosti, jmenovaným za tímto účelem soudem. Vypořádací podíl se většinou vyplácí v penězích, neplyne-li ze společenské smlouvy nebo stanov jiný způsob výplaty.

⁶¹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 12. 2000, sp. zn. 7 Cmo 783/2000 „*Volný obchodní podíl může být převeden ve smyslu § 113 odst. 5 ObchZ i po uplynutí šestiměsíční lhůty dle § 113 odst. 6. Jestliže k takovému převodu dojde (a není dosud pravomocně rozhodnuto o zrušení společnosti podle § 113 odst. 6 ObchZ), zaniká převodem uvolněný obchodní podíl coby volný podíl. Tím také zaniká možnost soudu společnost podle § 113 odst. 6 zrušit.*“

8. PŘECHOD OBCHODNÍHO PODÍLU

8.1. Dědění obchodního podílu

V ustanovení §116 odst. 2 ObchZ je zaručeno, že obchodní podíl se dědí. Dědění pochopitelně přichází v úvahu pouze tehdy, když je zemřelým společníkem fyzická osoba. Obchodní zákoník ponechává společníkům možnost dědění ve společenské smlouvě vyloučit zejména pro takové důvody, kdy by mohl být dědic po zemřelém společníkovi pro společnost z nějakého důvodu nepřijatelným (např. nemá zájem se ve společnosti nijak angažovat). Jiná situace nastává u společnosti s ručením omezeným, která má jen jediného společníka. V takovém případě totiž nelze dědění společenskou smlouvou vyloučit v žádném případě, obchodní podíl a s ním spojená účast ve společnosti přechází na dědice zůstavitele vždy, i kdyby to zakladatelská listina neumožňovala (pokud by zakladatelská listina přesto obsahovala ustanovení o vyloučení dědění, byla by v příslušné části neplatná pro rozpor se zákonem). Dědic jediného společníka se pak ani nemůže domáhat zrušení účasti ve společnosti soudem.

Ve společnosti by měla být ke dni odchodu společníka (jeho úmrtím) provedena mimořádná účetní závěrka a zjištěn základní kapitál společnosti, předmětem dědického řízení pak bude příslušný vypořádací podíl připadající na obchodní podíl zemřelého společníka.

Zemře-li společník a nevyklučuje-li dědění společenská smlouva, dědic zemřelého se stane nositelem práv a povinností spojených s obchodním podílem zůstavitele, k přechodu obchodního podílu dojde ke dni úmrtí zůstavitele (§ 460 OZ). Okamžikem nabytí obchodního podílu je právě smrt společníka, zápis změny osoby společníka v obchodním rejstříku má pouze deklaratorní účinek). Je-li dědiců více, musí společně podle § 156 odst. 9 ObchZ určit, kdo z nich bude práva a povinnosti spojená s obchodním podílem vykonávat. Určený společný zástupce se stane jeden z nich anebo k tomu můžou určit i třetí osobu (společného zmocněnce). Pokud se však

dědicové nedohodnou, určí na návrh společnosti osobu oprávněnou vykonávat práva spojená s obchodním podílem do doby skončení řízení o dědictví soud.

Dědic se též může domáhat zrušení účasti na společnosti, pokud po něm nelze spravedlivě vyžadovat, aby byl společníkem, přičemž musí toto právo uplatnit v prekluzivní lhůtě 3 měsíců od první moci rozhodnutí soudu o dědictví. Uplynutím lhůty toto právo zaniká. Dědic též není povinen osobně se podílet na činnosti společnosti, i kdyby takovou povinnost společenská smlouva stanovovala, a to až do doby rozhodnutí soudu. Jestliže soud vyhoví návrhu dědice, pak jeho účast ve společnosti končí ke dni právní moci rozhodnutí soudu, nikoliv ke dni smrti zůstavitele.⁶² Zápis v obchodním rejstříku má pouze deklaratorní účinky. Dědic má právo na vyplacení vypořádacího podílu.

8.1.1. Vyloučení dědění

Jestliže společenská smlouva dědění vylučuje a nejedná se o jednočlennou společnost s ručením omezeným, obchodní podíl na dědice nepřejde, ale použije se ustanovení § 113 odst. 5 a 6 ObchZ. Bude se opět jednat o uvolnění obchodního podílu, který je společnost následně povinna převést na jiného společníka nebo extranea. Rozhodnutí o převodu uvolněného obchodního podílu opět přísluší valné hromadě, stejně tak jako v ostatních případech, kdy přejde obchodní podíl na samotnou společnost. V případě, že k takovému převodu nedojde, musí valná hromada do šesti měsíců ode dne úmrtí společníka rozhodnout o přiměřeném snížení základního kapitálu (o výši vkladu připadající na obchodní podíl zemřelého společníka), nebo o převzetí uvolněného obchodního podílu ostatními společníky, a to v poměru svých obchodních podílů za úplatu ve výši vypořádacího podílu. Pokud ani k tomu nedojde, může soud společnost i bez návrhu zrušit a nařídit její likvidaci. Stejně se postupuje i v případě, že dědic celé dědictví odmítne. Dědici i tentokrát náleží právo na vyplacení vypořádacího podílu.

⁶² Dvořák, T. Společnost s ručením omezeným. 2., přepracované a rozšířené vydání, Praha: ASPI, a.s., 2005, s.141

8.2. Přechod obchodního podílu při nástupnictví po zaniklé právnické osobě

Právní konstrukce přechodu obchodního podílu na právního nástupce zaniklé právnické osoby, která byla společníkem ve společnosti s ručením omezeným, je v podstatě velmi podobná dědění obchodního podílu. Na rozdíl od právní úpravy dědění obchodního podílu obchodní zákoník neuvádí, že by měl právní nástupce právo obchodní podíl odmítnout či by měl možnost domáhat se zrušení účasti ve společnosti s ručením omezeným soudem.

V případě, že společenská smlouva přechod obchodního podílu na právního nástupce nevylučuje, dojde při zániku právnické osoby, která je společníkem, k přechodu obchodního podílu na právního nástupce. V opačném případě volný obchodní podíl přechází na společnost.

9. SPORY OHLEDNĚ VYDRŽENÍ OBCHODNÍHO PODÍLU

Podle zákona lze vydržet právo vlastnické a právo odpovídající věcnému břemenu. Otázku vydržení vlastnického práva k věci obecně řeší § 134 občanského zákoníku. Podle odstavce prvního se oprávněný držitel (tzn. je v dobré víře, že je vlastníkem) stává vlastníkem věci za těch podmínek, má-li jí v držbě nepřetržitě, a to po dobu tří let v případě věci movité, nebo po dobu deseti let, jde-li o nemovitost (tzv. vydržecí lhůta). Jak uvádí odstavec následující, výjimku tvoří movité a nemovité věci, jejichž vlastník může být podle zvláštního zákona pouze stát nebo jiná jím určená právnická osoba a také věci, které nemohou být předmětem vlastnictví.

9.1. Právní úprava vydržení obchodního podílu

Občanský zákoník se v § 134 nezabývá, jestli může být předmětem vydržení i obchodní podíl společníka v s. r. o. Ten totiž není „věcí“ ve smyslu občanského zákoníku, nýbrž tzv. jinou majetkovou hodnotou (stejně tak jsou jinou majetkovou hodnotou členská práva a povinnosti v družstvu), tudíž se na něj ustanovení občanského zákoníku o vydržení věci nevztahuje. Neexistuje ani žádná jiná zákonná úprava, která by s jistotou uváděla, zda je možné obchodní podíl vydržet či nikoliv. Proto se v této otázce dají jako pramen práva použít jedině judikáty Nejvyššího soudu ČR.⁶³

Dnem 3. října 2007 došlo k výrazné změně náhledu na tento problém. Nejvyšší soud jako soud nejvyšší instance rozhodl proti usnesení Vrchního soudu v Praze v případě neplatného rozhodnutí valné hromady společnosti B. T. G. s. r. o., který je veden pod sp. zn. 29 Odo 794/2006 (navazuje na 29 Odo 1216/2005). Jeho právní náhled na celou věc mění dosavadní názor, že obchodní podíl nelze vydržet. Nejvyšší soud sice konstatoval, že obchodní podíl není věcí, jsou však s ním spojená

⁶³ s výjimkou určitých rozhodnutí Ústavního soudu ČR nemají v kontinentálním právním prostředí povahu obecně závazného pramenu práva (Např. Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A.: Teorie práva. EUROLEX Bohemia, Praha 2001, str. 70.).

práva a povinnosti společníka, stejně jako práva a povinnosti akcionáře jsou spojena s akcií. Akcie je podle zákona věc movitá a lze ji vydržet (viz § 1 odst. 2 zákona o cenných papírech), přičemž se na ni vztahuje ustanovení o věcech movitých. Tato právní úprava je v zákoně o CP od 1. 1. 2001, kdy byla provedena velká novelizace zákonem č. 370/2000 Sb. Pokud je tedy možné vydržet akcii, musí být možné vydržet též obchodní podíl. Byl by nesmysl, aby akcie, které mají podobnou povahu jako obchodní podíl, bylo možné vydržet a obchodní podíl nikoli.⁶⁴

Zajisté může nastat případ, kdy právní subjekt nabude účasti ve společnosti smlouvou o převodu obchodního podílu, která však byla již od začátku absolutně neplatná (např. pro nedostatečnou určitost). Podle výše uvedeného názoru Nejvyššího soudu je i tak platným společníkem, a to za předpokladu, že splnil tyto podmínky pro vydržení, vyplývajících z rozhodnutí:

- je v dobré víře, že je společníkem ve společnosti s ručením omezeným, a tato víra byla podložena rozhodnutím rejstříkového soudu o zápisu společníků do OR
- vydržecí doba pro nabývání vlastnického práva delší než 10 let (jako u věcí nemovitých)⁶⁵

Jde tak o další, i když poněkud netypický způsob, jak nabýt účasti ve společnosti s ručením omezeným. Domnívám se, že je pro větší právní jistotu nezbytné, zanést institut vydržení obchodního podílu společníka do obchodního zákoníku tak, aby bylo ze zákona jasné, že ustanovené § 134 občanského zákoníku se vztahuje i na obchodní podíl jakožto na jinou majetkovou hodnotu.

⁶⁴ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 2007, sp. zn. 29 Odo 1216/2005, a ze dne 3. 10. 2007, sp. zn. 29 Odo 794/2006.

⁶⁵ Viz usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 8. 2007, sp. zn. 29 Odo 1216/2005, a ze dne 3. 10. 2007, sp. zn. 29 Odo 794/2006.

10. SHRUTÍ A ZÁVĚR

Společnost s ručením omezeným je v České republice velmi často zakládanou právní formou podnikání. Fundamentem zákonné úpravy je zákon č. 153/1991 Sb., obchodní zákoník, v pozdějším znění. V samotné úpravě s. r. o. existuje celková vyváženost mezi ustanoveními kogentního a na druhé straně dispozitivního charakteru. Zákon ponechává celou řadu záležitostí ohledně budoucího chodu společnosti na vlastním uvážení zakladatelů, kteří mají možnost přizpůsobit společenskou smlouvu konkrétním existujícím podmínkám a potřebám určitého druhu podnikatelské činnosti. Jedná se například o možnost posílit, ale někdy i oslabit rozhodovací pravomoci valné hromady společníků. Společnost s ručením omezeným je obchodní společností smíšeného typu. Společníci se zpravidla podílejí na řízení a správě společnosti, nemají k tomu však ze zákona povinnost. Ve společnosti lze založit i nerovné postavení společníků, a to ujednáním ve společenské smlouvě. To má vliv zejména na skutečnosti, které se odvíjí od velikosti obchodního podílu (velikost podílu na zisku, velikost vypořádacího podílu).

Společníci disponují obchodním podílem, který představuje jejich majetkovou účast na společnosti. Práva a povinnosti vyplývající z této účasti jsou od své podstaty neoddělitelná, stejně tak i nemůže dojít k přechodu či převodu jen některých práv a povinností na jinou osobu. Obchodní podíl může být v majetku i více osob, které už ale zákon nedefinuje jako společníky, ale vztahy mezi nimi se řídí režimem občanského zákoníku, a to části upravující spoluvlastnictví (i když obchodní podíl není věcí v právním slova smyslu).

Obchodní podíl může být předmětem smlouvy o převodu, nedá se ale prodat na základě kupní smlouvy, ani darovat smlouvou darovací. Převod lze společenskou smlouvou zpravidla zcela vyloučit anebo podmínit souhlasem valné hromady. Zákon též preferuje převod na jiného společníka než na osobu vně společnosti. Měla by tím být zajištěna větší stabilita společnosti v osobách společníků, neboť jejich přílišná fluktuace by mohla mít negativní dopad na fungování a samotnou existenci celé

společnosti, jelikož se tito značnou mírou účastní na jejím vedení. Osobní povaha společnosti s ručením omezeným je tak zachována.

V případech, kdy dojde k ukončení účasti společníka ve společnosti jinak než převodem obchodního podílu za předpokladu kontinuální existence společnosti, má bývalý společník ze zákona právo na majetkové vyrovnání se společností ve formě vypořádacího podílu. Ten vyplácí společnost ze svého majetku. Dochází-li k převodu obchodního podílu, nahrazuje funkci vypořádacího podílu převodní cena, při zrušení společnosti s likvidací podíl na likvidačním zůstatku. Výše těchto nároků je závislá na tom, jakým způsobem jsou rozloženy síly ve společnosti, neboli v jakém poměru jsou obchodní podíly jednotlivých společníků.

Samotný obchodní podíl je zákonem vymezen jako jiná majetková hodnota. V souvislosti s tím však mohou vznikat problémy při aplikaci právní úpravy věcí ať v obchodním, tak v občanském právu. Na to většinou zákon pamatuje a výslovně odkazuje na právní režim věcí, není to však pravidlem. Proto by bylo vhodné do zákona zakomponovat obecné ustanovení, že obchodní podíl se řídí právním režimem věcí, pokud neexistuje jiná speciální úprava. K určitým konfliktům by mohlo docházet například v případech vydržení obchodního podílu. Vydržet se z právního hlediska dají jenom věci ve smyslu občanského zákoníku a právo odpovídající věcnému břemenu. Soud ale v judikatuře zaujal stanovisko, že vydržení je možné, odborníci se zde názorově rozcházejí. Více světla by do celé záležitosti vnesla jasnější zákonná úprava ohledně možnosti či naopak nemožnosti vydržení obchodního podílu.

V průběhu zpracování diplomové práce jsem postupným nalézáním relevantních soudních rozhodnutí zjistila, že existuje velké množství problémů v souvislosti s výkladem některých ustanovení týkající se právě problematiky obchodního podílu společníka společnosti s ručením omezeným. Je tomu tak nejen u smluvního převodu nebo převodu volného obchodního podílu, dále u obchodního podílu jako součásti společného jmění manželů, problémů při zrušení účasti společníka soudem či u otázky možnosti vydržení obchodního podílu. Největším úskalím přitom zůstává zákonné vymezení obchodního za jinou majetkovou hodnotu.

10.1. Použitá literatura a prameny

1. Publikace:

- [1] Bartošíková, M., Štenglová, I. Společnost s ručením omezeným. Praha: C.H.Beck, 2006. ISBN 80-7179-734-0
- [2] Dědič, J., Kunešová J. Společnost s ručením omezeným: z právního a účetního pohledu. Praha: Polygon, 1999. ISBN 80-7273-000-2
- [3] Dědič, J. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. Praha: Polygon, 2002. ISBN 80-7273-071-1
- [4] Dvořák, T. Společnost s ručením omezeným. 2., přepracované a rozšířené vydání, Praha: ASPI, a.s., 2005. ISBN 80-7357-090-4
- [5] Dvořák, T. Společnost s ručením omezeným, 3. přepracované vydání, Praha: ASPI a.s., 2008. ISBN 978-7357-344-7
- [6] Eliáš, K. a kolektiv. Kurs obchodního práva, 5. vydání, Praha: C.H.Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-583-4
- [7] Eliáš, K. Společnost s ručením omezeným. Praha: Prospektrum, 1997. ISBN 80-7175-047-6
- [8] Knapp, V., Velké právní systémy. Praha: C. H. Beck, 1996. ISBN 80-7179-089-3
- [9] Pelikánová, I., Černá, S. a kol. Obchodní právo. Společnosti obchodního práva a družstva. II. Díl, Praha: ASPI, a.s., 2006. ISBN 80-7357-149-8

2. Odborné stati:

- [1] Bartošíková, M. Ještě k převodu obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným. Právní praxe v podnikání č. 1, 1996
- [2] Eliáš, K. Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným. Bulletin advokacie č. 8, 1996,
- [3] Pokorná, J. Několik úvah o předkupním právu k obchodnímu podílu ve společnosti s ručením omezeným. Právo a podnikání č. 11, 1994
- [4] Pokorná, J. K vymezení pojmu obchodní podíl. Právník č. 9, 1995, str. 872
- [5] Pokorná, J. K některým otázkám společného obchodního podílu na společnosti s ručením omezeným
- [6] Pokorná, J. Rozdělení obchodního podílu na společnosti s ručením omezeným a některé problémy s tím spojené. Obchodní právo, 1996, č. 4
- [7] Štenglová, I. Uvolněný obchodní podíl. Obchodní právo č. 7, 1998

3. Zákony

- [1] Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [2] Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [3] Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

4. Internetové zdroje:

[1] Internetové stránky nakladatelství ekonomické a právní literatury Ostrava.

Dostupné z WWW: <http://www.sagit.cz>

[2] Internetové stránky systému Lexdata C.H.Beck.

Dostupné z WWW: <http://abonent.lexdata.cz/>

[3] Internetové stránky společnosti EPRAVO.CZ, akciová společnost.

Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/>

[4] Internetové stránky [http://www.advokacie.cz/cz/znalecké služby](http://www.advokacie.cz/cz/znalecké_sluzby)

[5] Oficiální portál pro podnikání a právo agentury CzechTrade.

Dostupné z WWW: <http://www.businessinfo.cz/cz/>

[6] Internetové stránky České kapitálové informační agentury.

Dostupné z WWW: <http://www.cekia.cz/>

[7] Administrativní registr ekonomických subjektů při Ministerstvu financí ČR.

Dostupný z WWW: <http://www.info.mfcr.cz/ares/ares.html.cz>